

Ahmet Mithat Efendi

Karı Koca Masalı

Roman – Günümüz Türkçesi

1875

Karı Koca Masalı

Ahmet Mithat Efendi

Özgün Adı (varsa)

Karı - Koca Masalı

Çeviren

Dr. Aysel Yıldız

Düzelti ve Yayına Hazırlama

Berk Uralcan – Simay Çıtak

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin gerek görsel malzeme k12 Eğitim ve Araştırma Vakfı'ndan izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz.

© Vakıf k12, 2021

Kırk Anbar İlavesi

KARI KOCA MASALI

Ramazaniye

Sahibi

Mehmed Cevdet

İlk defa olarak Bab-ı Ali caddesinde 28 numaralı Kırk Anbar matbaasında basılmıştır.

İstanbul

1875

Merhaba ey okuyucu! Şu kâğıt parçasını “bir kitap alıyorum” diye aldın. Öyle değil mi? Öyle ise şu ilk sayfasını açıp baktığın zaman gözlerinin aradığı şeyi biliyorum. Giriş aramadılar mı? Ama inkâr etme! Mutlaka aradıkları şey giriştir. Sen ise gözlerinin aradıkları şeyin yalnız başlığını değil, anlamını zihninde bulmağa başladın.

Başlık olarak düşündüğün kelimeler; “giriş”, “söze başlama”, “önsöz”, “başlangıçtan” yoksun olmamalıdır. Bunlar içinden dahi eğer yeni Osmanlıca’ya merakın var ise “başlangıç” ve eski Osmanlıca taraftarı isen “feth-i kelâm”¹ başlıklarını seçmişsindir. Zira “dibâce”² ile “mukaddime”³ eski Osmanlılıktan bile eski şeyler olduğu için artık onları tercih edenler de hemen ortada kalmamışlar gibi bir şeydir.

Gözlerin bir yandan giriş arar iken zihnin dahi diğer taraftan anlamını düşünür değil mi idi?

“Yazar efendi elbet ‘Naçizane eserim, her ne kadar okuyucuya sunulmaya ve takdir görmeye layık ise de insanlık sahiplerinin hata ve kusurlarını affetmelerine güvenilerek yayınlanmasına cesaret edildi’ yolunda bir şey yazacaktır.” diye hayal eder idin. Zira bizim halkımızda taklit kuvveti maymunlardan fazla olan birisi yeni bir şey yapar ise ilk önce onu kimse beğenmeyip sonradan birkaç mühim adam beğendiği zaman da hepsi bir anda beğenmeye başlar. Belki bu yüzden *Karı Koca Hikâyesi*’nin yazarının da onlardan biri olabileceğini pek doğal gördün.

Aman Aman! Söz arasına söz katmak pişmiş aşı soğuk su katmaktan daha kötüdür ama izin ver de şuraya iki söz katayım. Bizim halkın taklitçiliğini haber verdim a? Na işte ispatını da göstereyim. Bir vakit herifin birisi fen bilimleri ve mantık üzerine çıkardığı derginin ismini “Dağarcık” koymuş idi. Bu ismi ilk duyduğu zaman gülmeyen kimse kalmadı. Niçin özellikle bu ismin için seçildiğini kimse bilemedi. Herkes kendi dergisini çok şatafatlı ve abartılı isimlerle yüceltmeye yeltendiği için bu isim pek küçük görüldü. Hor görüldü.

¹ Feth-i kelâm: Söze başlama.

² Dibâce: Önsöz.

³ Mukaddime: Giriş.

Derken âlemde ne kadar kapacak var ise ortaya koymasınlar mı? “Cüzdan” dediler çıkardılar. “Çanta” dediler çıkardılar. “Kasa” dediler çıkardılar. “Dolap” dediler çıkardılar. “Çekmece”, “Konsol”, “Sandık” dediler çıkardılar. Sonuç olarak efendim “Torbacık” dediler çıkardılar. “Morbacık” dediler çıkardılar. “İçi Dolu Torbacık” dediler çıkardılar. En son birisi “Anbar” dedi çıkardı. Hem de yalnız anbar ve bir değil; beş değil, on değil yirmiye de kanaat etmeyip tamam kırk diye “Kırk Anbar” çıkardı. Tuhaf değil mi efendim? Söz sırası geldi mi kimse taklidi, taklitçiliği kabul etmez. İş sırası geldi mi herkes taklit eder. Herkes taklit eder, herkes taklitçi yaşar.

Biz yine konumuza gelelim: Kısacası ilk sayfayı açar açmaz “önsöz” aramış olduğunu ve onun da yukarıda anlattığım tarzda olacağını hatırına geldiğini iyi buldum ya? Şu derece kıvrak zekâmı beğendin ya? Öyle ise rica ederim ki beni ters halt eder bir adam sanma! Çünkü ben bir vakit şu anlattığım tarzdaki önsözleri gördüğüm zaman demiştim ki bu kitabı yazan adam ne kaynanam akıllı bir zat imiş! Eserin sunulmaya ve takdire layık değil ise ne halt etmeye arz ediyorsun? Halkın işi gücü mü kalmamış ki “hataları görmezlikten gelen gözleriyle” senin hatalarını kapatsınlar? Hele sana “Aman şu kitabı bas!” diye yalvaran var mıydı?

İşte görüyorsun ya! Vaktiyle bu suretle dalga geçmiş olduğum bir şeyi şimdi kendim taklit edemeyeceğim açıktır. Ama diyeceksin ki önsöz yazmanın bir yolu daha vardır. O kadar da miskin davranmayıp da azıcık kendini göstermek de mümkündür.

Güzel ama eğer haltların büyüğü küçüğü olur ise o halde en büyük halt da bu olur idi. Daha söyleyeceğim lakırdıyı söylemeden halka kafa tutmak ne demektir? Hem bir yandan alçakgönüllülük kuralına zarar vermemeye çalış, hem de öte taraftan Nefî’nin⁴ böbürlenmeleri gibi kendini öven laflar söyle! Bu ne büyük hata denilmez de ne denilebilir?

Nitekim Nefî, divan sahibi bir şahıs olsa ve şiir ile düzyazı arasında pek çok fark bulunsa da diğer eski kitaplarda esas konudan uzun önsözler görülmesi nadir değildir. Hem de yeni kitaplarımızda yazar efendilerin hepsi bir ağızdan eserlerinin basılmaya layık değilse de halkın hataları görmezden gelen gözlerine güvenerek arz ettiklerini; veyahut şu hareketleri bir zevzeklikse bile benzeri mevcut bir zevzeklik olduğundan ayıplanmayacaklarını tekrar ettileri gibi yazarlar da “Sefil dünya, bukalemun gibi rengarenk olan uygunsuz hal ve tavırlarının

⁴ Nefî: 17. yüzyıl divan şairlerindendir. Başkalarına rencide edecek derecede eleştirel hicivler yazmasıyla tanınır.

hüzünlü kalbimi, türlü türlü ve sayısız üzüntü ve kederler ile doldurup ahenkli yaşam sevincimi bir ölümün tembellik ve gevşekliğine yaklaştırmış olduğu halde; filan keramet ve ikram sahibi adeta ölüleri diriltir türden aleni ve kerem dolu bir mucize ile ölü gönlünü canlandırıp cömertlik ve ihsanının güzel suyuyla canlılığını yitirmiş reyhana su verir gibi suya kandırmasıyla beraber şu kitabı derleyip telifini emretmesini sağlayan alakadan doğan sonsuz sevinç ve neşe üzere her bir kelimesi eşi benzeri bulunmayan nadide inciler gibi satırlara dizildi” yollu ve şu girişin sonuna da “yazar tarafından” kaydıyla kayıtlı bir rubai⁵ veya kıta⁶ veyahut mesnevi⁷ gibi bir şeyler yazarlardı.

Görüyor musun o zamanla bu zamanın arasında ne fark varmış? Bu önsözlerin zevzeklik olması dolayısıyla birbirinden farkı yokmuş. Sadece eski zevzeklikler daha gösterişli, daha kahkahalıymış.

⁵ Rubai: Dörtlüklerden oluşan ve çoğunlukla birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan bir Divan şiiri türü. Genelde tasavvuf, felsefe gibi konuları işler.

⁶ Kıta: İki dizeli parçalardan (beyit) oluşan, beyitlerin ilk ve ikinci satırları birbirleriyle uyaklı bir Divan şiiri türü. Birini övme veya yerme, bir olayın tarihini anlatma ya da felsefi konularda yazılabilir.

⁷ Mesnevi: İkiliklerden oluşan ve her beyiti kendi içinde uyaklı olan bir Divan şiiri türü. Uzun konuları hikâye biçiminde anlatmak için kullanılır. Aşk, savaş ve kahramanlık, tarih gibi konuları olabilir.

Güzel a ey *Karı Koca Masalı* yazarı! Şimdi sen kitabına önsöz yazmayacaksın diye de senin böyle bir çuval gevezeliğin dinlenir mi?

Vay! Sana önsöz yazmayacağımı kim haber verdi? Hele ben öyle bir söz söylememiş olduğuma pek eminim. Ben zevzeklik etmeyeceğimi söyledim. “Giriş yazmayacağım” demedim.

Heyhat! Hiç önsöz yazmamak mümkün müdür? Bu farzı, durduğu yerde terk edivermeye kimin gücü yeter? Sonra “Kadim kitap yazma geleneğine aykırı hareket etti” diye benimle dalga geçerlerse ne yaparım! Bizim memlekette köklü kitap yazma geleneğinin dışına kim çıkabilir? “*Daraba*” demek dövdü demek değil midir? Bu kelime *tefe’ül bâbında* “*tadarrub*” olur mu? Haydi, bakayım cesaretini göreyim de şu kelimeyi bir yerde kullan! Ne mümkün? Büyük bir kabahat işlemiş olursun.⁸

Hatta eski yazarlar yanlış yapmışlar, saçma sapan şeyler yazmışlarsa yine onları takibe mecbursun. Bunun için bir de kanun koymuşlar. “Herkesçe yapılan meşhur yanlış, doğru söylenmiş sözden daha uygundur.” demişler. Bu sözü ben söylesem yolsuz ederler. Kadim yazarlar söylemiş olduğu için “baş üstüne” demeye adeta borçlusun. Canım ne hacet? “*Dersaâdet ve bilâd-ı selase*”⁹ yazamaz mısın? Ve böyle yazılanı doğru olmak üzere okumaz mısın? İşte yanlıştır vesselam! Ama laf aramızda ha!... Kimse duymasın. “Meşveret” kelimesini *mim’in fethi*, *şın’ın sükunu*, *vav’ın râ’nın fethi*, *tâ’nın sükunuyla* okumaz mısın?¹⁰ Bunu da yanlış okuyorsun. Daha bunun gibi nice bin şeyleri yanlış okuyorsun. Lakin kuzum efendim! Tekrar ederim: Laf aramızda. Kimse duymasın. Zira bu yazar “Meşhur hata, anlaşılır tabirden daha uygundur” kanununa aykırı davada bulundu diye valideceğimi ağırlatırlar. Çocuğum! Eski

⁸ Arapça dilbilgisinde temel olarak kelimeler kök harflerden oluşur ve farklı “bâblara” uygulanarak türetilirler. Bâblardaki fe, ayın ve lam harfleri yerine kelimenin kök harfleri getirilerek kelime bâba uyarlanır ve anlamı değişir. Bu örnekte yazar; “*daraba*” kelimesinin kök harfleri olan *dat*, *râ* ve *be’nin tefe’ül* veznindeki *fe*, *ayın* ve *lam* harfleri yerine koyularak kelimenin “*tadarrub*”a dönüşmesinden bahsediyor. Ancak elbette dilin kuralları vardır ve belirli şekillerde yazılıp okunması gerekir. Bu paragrafta da yazar okura bunu anlatmaya, kendileri yeni kurallar ya da yazma ve okuma şekilleri üretmeyeceklerini söylemeye çalışıyor.

⁹ *Dersaâdet*: Mutluluk kapısı anlamına gelen bu Farsça kelime, İstanbul’u tanımlamak için kullanılmıştır; *Bilâd-ı selase*: Üç belde anlamına gelen tabir; İstanbul’daki üç belde olan Eyüp, Üsküdar ve Galata’yı tanımlamak için kullanılmıştır.

¹⁰ *Mim*, *şın*, *vav*, *râ* ve *tâ*; “Meşveret” kelimesini yazmak için kullanılan Arap alfabesindeki harflerdir. *Fetha* ve *sükun* ise sessiz harflere ses vermek ve kelimelerin okunuşunu kolaylaştırmak için kullanılan ses işaretleridir. “Meşveret” kelimesi yazılırken *mim*, *vav* ve *râ* harflerinden sonra “e” sesi geleceğini belirtmek için *fetha* işareti; *şın* ve *tâ* harflerinden sonra sesli harf gelmeyeceğini belirtmek için *sükun* işareti kullanılır.

yazarların sözü bir vazgeçilmez kanundur. Hatta epeyce bir vakitten beri halka kabul ettirmeğe çalıştığımız şu yeni Osmanlıca'yı bile kabul ediyorlar mı? Sebebi? Sebebi ne olacak? Yazar adını almış olan dört buçuk zatın kendilerine mahsus olan ve ne Türk ne Arap ne Acemin anlayamayacağı şekilde icat ettikleri bir lisanın keyfi kanunlarına uymayıp isyan edişimiz. Öyle ama sizin fikriniz daha güzel olmalıdır. Dört beş adam ile koca bir milletin arasında dağlardan büyük fark vardır. Ben de bilirim ama a oğul çare yok, çare yok! Ama diyeceksin ki sen bir karı koca masalı söyleyecek olduğuna göre yazarların adabına o kadar da uymaya mecbur değilsin. Lakin sakın ha! Böyle bir şey söyleme! Kadim gelenek yalnız yazı yazmaya mahsus değildir. Her şeyde bir gelenek vardır. Âlemde kendi doğal haline terk olunmuş ne var ki karı koca masalı doğal haline terk edilmiş olsun?

Uzağa gitmeğe gerek yok! En doğal, yaratılışımızdan kaynaklanan ve mantığa uygun olan şey yemek yemek değil midir? Bu da o kadar adap arasında adeta bir azap olmuştur. Az yesen yemeği beğenmedi kibirli derler. Çok yesen obur, kör boğazlı derler. Yavaş yavaş yesen miskin, mızımız derler. Hızlı hızlı yesen açgözlü arsız derler. Bu kadar görgü kuralı içinde bir orta yol bulabilir isen alnını karışlarım. Hele bana göre, bu kadar zahmetle yemek yemekten ise aç kalıp da açlıktan inlemek elbet daha iyidir.

İşte yemek işine bu kadar görgü kuralı konulup da bunların hepsine ayrı ayrı uymak mecbur olduğu halde nasıl olur ki koca karı masalı söylenir iken lafı uzatma geleneğinden olan önsözü terk etmek caiz olur? Edemem efendim edemem! Mutlaka söze başlamadan önce bir giriş yapmalıyım! Ama a canım artık koca karı masalı için de ne giriş önsöz yazılabilir ya? Maşallah efendim bilmiyor musun? Bilmiyor isen sana işte söyleyeceğim. Şu giriş yazılır:

“Bir var imiş, bir yok imiş! Evvel zamanda.... vs vs.” Bu giriş değil midir? Allah için söyle hiçbir masal işittin mi ki bu giriş yapılmadan hikâye olunsun? İşitmedin a? Hah, şöyle yola gel.

Bademâ vecebe aleynâ... Yani yazılması üzerimize vacip ve lazım olan girişi yazdıktan sonra şu şekilde durum izah edilir:

Dur ama anlatılacak konuya başlamazdan önce söyleyecek sözüm vardır. Hem de pek mühim bir sözdür. Onu terk eder geçer isem hikâyenin hiçbir tadı çıkmaz.

Sen bu hikâyenin başlığını gördüğün zaman elbette “şu karı koca masalı ne imiş” diye bu kitabı aldın. Öyle değil mi? Öyle ise bu karı koca masalı ne demek olduğunu anladın da mı

aldın, yoksa anlamadın mı? Ben iddia ederim ki anlamak değil hatta burasını bile düşünmeden aldın. Zaten insan evladı hangi işini düşünerek yapar? Olmaz, olmaz! Şu karı koca masalının ne demek olduğunu anlamadan geçmek olmaz. Sana en evvel şu karı koca masalının ne demek olduğunu anlatmalıyım!

Efendim Şu “karı koca masalı” tamlaması yok mu? Kelimelerin yerini değiştirerek “koca karı masalı” şekline koymak m¼mk¼nd¼r.

Of! Koca karı masalı mı? Aman yazar efendi buldun buldun da koca karı masalını mı buldun? Bari bir genç karı masalı olsa idi.¹¹

Vay! Koca karılardan bu kadar nefret neden gerekiyor, genç karılara¹² o kadar d¼řk¼nl¼ę¼ neden ediyorsun? Bilmiyor musun ki genç karı, koca karıdan ve koca karı da genç karıdan olur. Sen mantık okumadın mı? Aralarında “tam-girişimcilik” gibi bir şey vardır. Olgunluğa ulaşan bir karı doğurduğu kızı, karı olacak yaş ve olgunluğa getirinceye kadar ihtiyar olur. İşte genç karının, koca karıdan meydana gelmesi bu demektir. Bir genç karı da yaşaya yaşaya koca karı olur. İşte koca karının da genç karıdan meydana gelmesi bu demektir. Bu kadar kolay olan bir şeyin bilinmeyecek neresi vardır! şaşarım!

Hem efendim sen hen¼z gençsin! Çocuksun! Senin lakırdın kaleme gelmez ki! Benim bir kadın ninem var idi. Bir de ağababam. Bir g¼n nasılsa yanılıp da “Aman kadın nineciğim ne kadar çirkinsin” dedim! Üřt¼me yalnız kadın ninem h¼cum etse ne ise ne! Ağababam da h¼cum etmesin mi! “Oğlum sen daha d¼nyada yok ve geleceğin bile hesapta yokken kadın ninen için âlem bayılır idi. Sen daha ne bilirsin.” dedi. Ben de sana şimdi bu cevabı veririm. “Sen daha d¼nyada yok iken şimdi muşmula olmuş g¼rd¼ę¼n koca karılar salınarak gittikçe alemi kırarlar, geçirirler idi.” derim. Ama diyeceksin ki o vakitler geçmiş ola. Ben de sana derim, bug¼n seni âşık eden bir genç karının şu muşmulalık zamanı da gelecektir. *Gelecek yakındır!*

Hem a canım, ben sana koca karının kendisini arz edecek değilim a. Masalını arz edeceğim. Koca karı muşmula olmuş ise masalı da muşmula olmuş değil a!

Koca karı masalı muşmulaya, üveze, keçiboynuzuna filan benzemek şöyle dursun; şekerdir şeker! şimdiki yeni yazarların g¼steriřli, kahkahalı başlıklarla yazdıkları roman ve hikâyelerin yani masalların hiçbirisi koca karı masalları derecesine varamamıştır.

¹¹ “Koca karı”, yaşlı kadın anlamına geldiği için yazar burada bir kelime oyunu yapıyor.

¹² Bu d¼nemde “karı” kelimesinin anlamı g¼n¼m¼zdeki gibi bir anlam taşımıyor, “kadın” kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanıyor.

Ama pek ciddi söylüyorum ki varamamıştır. Koca karı masallarında nedir o şiirsel düşünceler! Yeni beylerin romanlarında nedir o fikir züğürtlüğü! Ötekiler ne kadar lezzetle dinlenir, bunlar ne kadar kasvetle!

İhtimal ki sen koca karı masalı dinlememiştir. Eğer dinlemişsen mutlaka fikirde, davada benim ile hemfikir olursun. A canım hikâye denilen şey içinde ne kadar güzellik ne kadar şiirsellik görülür ise hep koca karı masallarına mahsustur. Bir kere bul zihninde şu tandır başını. Üzerine leblebi unu, tuz, şeker, kavrulmuş fındık, kestane kebabı... Boza testisi de bir tarafta divan durur. Çoluklar çocuklar, gençler mençler şöyle dursun, kadın nine hanım hazretleri de bir tarafta ve mutlaka başköşede oturmuştur.

Lakin kadın nine hanımın da şekil ve görünüşünü zihinde bulmalıdır. Kendisi zanneder ki eski güzelliğinin mihrabı hâlâ yüzündedir. Hem de bu zannın temelsizliğini ispata kalkışmamalı! Sonra iş fenadır ha! O saat hakkını helal etmez. Emdiğimiz sütü burnumuzdan getirmeye kalkışır. Hem de nasıl ya? Bir memesinde emdiğimiz süt kan olarak bir burun deliğimizden ve diğer memesinden emdiğimiz de irin olarak diğerinden...

Kadın nine hanım hazretlerinde saçlar ya kınalıdır ya boyalı. Zira sünneti yerine getirmeğe altmış yaşından sonra mecbur olur. Ermeni karısı gibi kır saçla gezecek değil a? Hem dikkat ediyor musunuz? Ak saç değil, kır saç. Ama saçlar keten gibi bembeyaz olmuş! Kır saç dedik a. Kır saç vesselam. Eğer saçlarına kına koymuşsa, artanını parmaklarına ve rastık koymuşsa, fazlasını kaşlarına koymuş ve çekmiştir. Hele bazısı rastığı çatık da çeker ya!

Eğer çatık çekmez ise orta yerine bir çizgi ile bir de nokta koymak mecburi gibi bir şeydir. Bu noktada o kadar büyük manalar vardır ki onu en büyük alimler anlayamaz. En büyük cahiller hiç anlayamazlar ya! Anlayan anlar ama o da ne anladığını söylemez. Vallahi ben anlamış olsam söylerdim. Ne yalan söyleyeyim? Mutlaka söylerdim. Söylemesem çatlardım a canım! Mutlaka şu noktalarda pek büyük sırlar var ama nasılsa benim kalın kafama bir türlü o noktalar sığmıyorlar...

Her neyse kadın nine hanım hazretlerine bakalım. Kadın nine hanım bir kere kestane kebabı yiyemez. Kavrulmuş fındık hiç yiyemez ya. Onun kestanesi suda kaynar. Lakin bozayı pek sever. Fakat şimdiki zamanın bardaklarından ve kâselerinden pek büyük bir şikâyeti vardır. Çünkü ağzına göre hiç bardak bulamaz. Hangi bardak veya kâse ile boza içse, burnu bozaya

girer diyemez isen bile boza mutlaka burnuna girer. Aman söz aramızda kalsın. Kadın nine hanım hazretleri duymasın. Kâse hep o kâsedir ama çene hep o çene olmadığı için bu garip hal meydana gelir. Zaten kâsenin dışında bile olsa üst ve alt dudaklar dökülmüş olan diş etlerini sarmak için ağız içine kıvrılmış ve bükülmüş olduklarından bunlardan üst dudak burnu aşağıya çekmiş ve alt dudak da çeneyi yukarıya doğru bükmüş olduğundan burun ile çene birbirine dokunmak derecesine gelmişlerdir. Şu halde biçare boza boğazından geçmek için ağızdan girmek yolunu burundan girip genizden geçmekten daha zor bulur ve dolayısıyla ağız yolunu terkle burun yolundan geçmeye çalışır.

İşte kadın nine hanım hazretleri bozayı içtikten sonra ağzını burnunu ve özellikle burnunu silerek hikâyeye başlar ve aralıkta bir “burada bir boza içmişler” ve yahut “burada bir çubuk yakmışlar” diye teneffüsler dahi ederek şeker gibi hikâyeleri baştanbaşa tamamlar. Gördün mü bir kere şiirselliği? İşte bu zevk romanlarda hiçbir vakitte bulunmaz.

Bak sana şu koca karı masallarının bazı pek şiirsel yönlerini tarif edeyim: Peri padişahının kızlarını işittin ya! Ne şeker şeylerdir! Bu peri padişahının kızları Hint yahut Yemen padişahının oğluna âşık olurlar. En büyük kız pek güzel olduğu halde ortanca ondan daha güzel hele en küçük hem en güzel hem de en akıllıdır.

şehzade en küçük kızı en çok sever. Zaten de öyle olmak lazım gelmez mi? En akıllısı! En genci! En tazesı! En körpesi! Hım! Dallandırmayalım!

Bunların aşkları da perice bir şeydir. Mesela şehzade köşkü; içinde gülden, yaseminden yapılı yatağında uyur iken kızın büyüğu güvercin olarak gelir. Silkinir insan olur! Sonra ortancası kumru olarak gelir. Silkinir insan olur! Nihayet en küçükleri kanarya olarak gelir. O da silkinir insan olur. Nasıl kızlar silkinir iken senin de yüreğin silkiniyor mu?

Fakat şehzade mışıl mışıl uyuduğu için hiçbirisi uyandırmaya kıyamazlar. Sabaha kadar beklerler. Kimisi “Uyan hey iki gözüm” der. Uyanmaz. Kimisi “Uyan hey şirin sözlüm” der. Yine uyanmaz! Nihayet sabah sökmeye başlar. Bunlar ise peri olduklarından sabahtan sonraya kalamazlar. Büyüğu sağ yanağından, ortancası sol yanağından, küçüğu ise iki kaşı arasından birer buse alırlar giderler. Tamam, kuşlar giderler iken kanatlarının çarpıntısından şehzadenin dahi yüreği çarpınarak uyanır ise de iş işten geçmiştir. Kahırlanır, kederlenir.

İşte ilk defasında şehzadeyi uyandıramazlar ise de diğer defalar uyandırabilirler. Hem de nasıl ve ne kadar uyandırabilirler ya?!

Haydi, bakalım şimdi böyle bir mutluluğu yazarlarımızdan hangisi tasvir edebilmiştir? Onların bazışı bir erkeğe bir kızı sevdirebilirler. Hâlbuki kız onu sevmez. Nihayet oğlan kendisini öldürür. Yahut kız onu sever de o kızı sevmez. Biçare kız ya verem olur ya kendisini zehirler. Bazışı ikisini birbirine sevdirebilirler ise de araya bir cenabet engel koyarak ikisi de kendilerini telef ederler. Allah için söyle ey birader şimdi bunun lezzeti neresinde!

Ya efendim o koca karı masalında güldükçe yanaklarında güller açılan, ağladıkça gözlerinden inciler dökülen, yürüdükçe yerde çimenler biten kıza ne dersin! Bu hali şairlerimiz hayal edebilmiş mi?

Ben bu masalı ilk işittiğim zaman kendi kendime dedim ki “Ah şu kız benim elime geçse de en evvel bir hayli yürütsem, koştursam. Çok güzel bir çimenlik yaratsam. Sonra bu çimenliğin oporta yerinde otursam. Yatırsam o nazlı güzeli dizime. Kucaklasam, kucaklasam! O da kucağımda fıkır fıkır kaynadıkça yanaklarında durmadan açılan güller etrafıma yığılsa! Güller içinde yuvarlansak. O gözler süzse. Benim keyfim katmer katmer yahut buram buram gelse! Halleşsek, dilleşsek!”

Nasıl! Başın için doğru söyle. Şu hayal fena mıdır?

İşte bana bu hayali veren bir koca karı masalıdır. Vallah o kadar romanlar okudum hiçbirisi bana bu kadar mesut, bu kadar tatlı bir hayal veremedi.

Gerçi kızın bir marifeti daha kaldı ki o da ağladıkça gözlerinden inci dökülmesidir. Lakin bak birader! Ben senin anladığın açgözlülerden değilim. Öyle dünyaca mal denilen boncuk cinsi beş on inciye hiç rağbetim yoktur. Ben zevk isterim, safa isterim. Dolayısıyla; kucağımda yatan o gümüş beden neşe ve kahkahalar ile fıkır fıkır kaynar iken keyif getirecek yerde inci hırsı, servet sevdasıyla ile ağlatmak için hırpalayamam. Kıyamam efendim kıyamam!

Koca karı masallarında zevke gidecek nice bin şeylerden birisi dahi hani ya şu Bedestanlı Hacı Mehmed Ağa’nın oğlunun rüyada gördüğü yanağında beni var, ben üstünde kılı var, kıl üstünde incisi var olan kız yok mu? İşte odur. Böyle yanağında beni, ben üstünde kılı, kıl üstünde incisi olan kızın elbet güzel de olacağı aşikârdır. Bu kızın vasıflarını duyunca o yanak üzerindeki bendeki inci üzerine bir de buse kondurmak hayali akla gelmez mi?

Ya beylerimizin romanları içinde insana böyle tatlı hayal verecek hangisi vardır? Onlar insana kendi kendisini vurmaktan, zehirlemekten, asmaktan, kesmekten ve yahut şu vahşi muameleleri yine kendi cinsinden birisi hakkında reva görmekten başka ne fikir verirler!

Böyle iken sana söyleyeceğim masal koca karı masalından ibaret değildir. Bilakis karı koca masalıdır.

Ama diyeceksin ki karı koca masalından ne olur! Acayip! Ne mi olur! Zaten hangi masal vardır ki içeriğinde karı koca masalından başka bir şey olmasın! Masalların en tatlısı ise doğrudan doğruya karıyla ve kocayla alakalı masallar olması pek doğaldır.

Canım bir kere düşün a kardeş! Karı diyorum karı! İsmi bile tatlıdır. Yalnız bir yüzünü görmek için Kâğıthane çayırını boylu boyuna kaç defa dolaşıyorsun?

Gördün mü bir kere! Kâğıthane dedim de hatırıma geldi. Dur bari sana da sorayım: Sen Kâğıthane’de arabaların ardı sıra koşmaktan bir lezzet alır mısın? Pek çok mu dedin! Yahu ben bu soruyu her kime sordumsa bu cevabı aldım. Lakin ben kimseye benzemediğimden midir nedir hiçbir lezzet alamadım. Aslında pek uzun uzadıya tecrübe de etmedim ya! Lezzet alamayacağımı hesap ediyorum hesap!

Seninle serbestçe görüşelim birader. Ben o kadar tutucu güruhundan değilim. Lakin rezil güruhundan olmayı da nefsim için hiç kabul etmem. Yalnız lafımı serbestçe söyleyen bir adamım.

Kısacası serbest görüşelim laubalice konuşalım diyorum. Söyle bakayım bana şu Kâğıthane çayırında aldığın lezzet neden ibarettir? Bu şekilde oraya buraya koşuşturmadan hiç ümidin var mı!

“Var” diyorsun ha? Ne dedin! Ne dedin? “Yoktur ama bazı kere var olmak da mümkündür!” mi dedin? Zararı yok. Haydi, şu cevabından iki hüküm çıkaralım. Birisi “yoktur” olsun birisi de “vardır” olsun. Hem de nasıl yoktur! Büsbütün yoktur. Var da tamamıyla vardır.

Mademki ümidin yoktur koşmakta ne fayda var? Mademki ümidin vardır koşmak ne lazım! Ama diyeceksin ki ümidim koşmakla meydana gelecek. Nasıl ki işte diyorsun da. Evet, bu sözün en doğru bir sözdür. Lakin ben sana bir şey söyleyeyim mi? Ben öyle elalemin gözü önünde Şafi köpeği gibi toz içinde toprak içinde yuvarlanarak hanımefendi hazretlerinin arabası arkasında koşturmakla peyda olacak ümitten hiçbir lezzet alınamaz inancındayım. Dur bakalım bir kere filizlenen olan ümit gerçekleşecek mi? Balsa bile onun zevki uğraşına değmez.

Ha? Ne dedin! “Sen bu karı koca masalı ile galiba herkesi evlenmeye teşvik edeceksin de onun için mi böyle söylüyorsun” mu dedin! Tuhaf be! Hiç aklımda olmayan bir şeyi aklıma

getirdin. Fakat asıl konudan çıkıyoruz. Ben sana karının ismi bile pek tatlı olduğunu söylemiş idim. O konudan çıkmayalım da diğer meselelere de sonra bakalım.

Karı dediğimiz şey ne kadar tatlıdır bilir misin? Dünya ve dünyada olan her şeyin lezzetinin tamamlayıcısı budur. Zira dünya ve dünyadaki her şeyin lezzetini gerçekten onlar tamamlar. Ben neylerim o sabah vaktini ki tatlı ve serin esen bahar rüzgarı püfür püfür eser, kuşların kurtların civıltısı kulağımı şenlendirir. Sahradaki ve bahçedeki çiçeklerin güzel kokuları burnumun keyfini getirir. Kısacası bu mübarek vaktin sessiz ve huzuru her hissime gıcıklar, şairane hayallerimi tetikler de yanımda karım bulunmaz?

İşte gördün mü bir kere karı dünyadaki lezzetlerin tamamlayıcısı değil mi imiş? Çünkü seher vakti lezzetlerimi o tamamladı. Artık gerçekten karıyla alakalı bir hikâyenin ne kadar tatlı olması lazım geleceğini var sen hayal et! Hâlbuki hikâye yalnız karı hikâyesi de değildir. Karı ve koca hikâyesidir.

Ne o? Yüzünü buruşturmaya başladın ya. Galiba hikâyenin içine bir de koca girmiş olduğuna canın sıkıldı. Acayip! Koca ne demektir bilir misin? O da karı kadar tatlı bir şeydir. Karı, dünya lezzetlerini nasıl tamamlar ise koca da aynıyla öyle tamam eder. Yukarıda tasvir ettiğim sabah vaktinde dünya ve lezzetlerini tatmaya başlamış olan zatı erkek farz etme de karı farz et. Erkek o vakitte, o halde kansız hiçbir lezzet alamaz ise karı ne lezzet alır?

Ey oğul! Can dediğin patlıcan değildir derler. Gerçekten değildir. Bu söz pek doğru bir sözdür. Yemin etsem başım ağrımaz ki can dedikleri şey patlıcan değildir. Can diye insanın vücudu içinde var olduğunu herkesin hissedip durduğu halde mahiyetinin ne olduğunu henüz hiç kimsenin tam anlamıyla anlamamış olduğu bir manaya denir. Patlıcan ise Nasreddin Hoca'nın oğluna "Bu nedir?" diye sordukları zaman düşünüp taşınıp "Gözü açılmadık sığırkık kuşu yavrusudur." cevabını vererek pederini "İşte gördünüz mü? bunu ben öğretmedim, bu kendi bulduğu bir şeydir." dedirtmek derecesinde memnun ettiği bitkidir; ki bol kıyma ile oturtması -ağzınıza layık- pek güzel olur! Bu ispat eder ki can denilen şey patlıcan değildir.

Bak sana ben bilgece bir benzetme yapayım. Bir yerde bir erkek ile bir karı bulunsa, bunların karşısına birisi geçse de ekşi bir çakal eriği yese! İkisinin de ağzı sulanır mı sulanmaz mı? Elbet sulanır! Mutlaka sulanır! Öyle ise demek olur ki ikisinin de iştahları bir imiş. Hatta bana inanmaz isen *Kamus*'un ekşi bahsine bak da Asım Molla ne demiş gör!

Ha! Bak sana karı koca masalı söyleyecek isem de en evvel karı ne demektir, koca ne demektir bilir misin bilmez misin anlatmak isterim. Karının ne olduğunu veyahut ne ve nasıl olması lazım geleceğini hangi erkekten soracak olursan mutlaka şöyle fikir beyan eder:

Yüzüne bakılacak kadar değil, kendisini sevdirecek kadar değil, kocasını heveslendirecek kadar; şevklendirecek kadar... Anlıyorsun ya? Kocasının yüreğine girecek kadar güzel olması lazım gelir.

Ne o? Burasını pek dikkatli okuyorsun? Galiba biraz hoşuna gitti. Gerçekten hoşuna gidecek bir konudur. Lakin sabret! Dahası var! Bir karının bu kadar güzel olması için ne gerektiğini yukarıdaki tasviri eden şahsa soracak olsan o zaman da şöyle der:

Karakaşlı, kara gözlü, küçücük ağızlı, mini mini burunlu, uzunca boy, uzunca gerdan, püskürme ben, etine dolgun, akça pakça, beyazca meyzazca, işveli mişveli, çıtı pıtı, fındık kurdu gibi bir şey olmalı. Sevimli olması için de kanı bir sıcak olmalı, bir sıcak olmalı ki vücudunun her tarafında yumurta pişmeli!

Nasıl efendim beğendin ya? Bak! Salyaların bile akıyor! Lakin bir de şunu düşün ki ya sarıca saçlı, irice ağızlı, irice burunlu, sarı gözlü, kısa gerdanlı, benzi kaçık, zayıfça, esmerce mesmerce, işvesiz mişvesiz dişi insanları turşu mu kurarlar?

Hey çocuğum hey! Bu hesapları yaparsan aldanırsın. Hatta ihtimal ki zararlı bile çıkarsın. Sonra karı da kara kaşlı, kara gözlü, kara hem de taze bıyıklı, etlice, canlıca, kanlıca, güçlüce, kuvvetlice, filanca festekizce bir koca ister de sen de öyle olmaz isen ne yaparız? O ne ya! Sen yine kaşlarını çattın! Yüzünü astın! Darıldın mı? Darılma birader darılma. Ciddi söyleşmiyoruz ki darılasın! Şaka ediyoruz şaka! Hele bazı adamlar vardır ki bıyıkları ağarmış olduğu halde on beş yaşında körpecik bir karı ister. Ağzında dişleri kalmamış olduğu halde inci dişli olmasını ister. Avurdu avurduna geçip ağzına kaşık tersi sokmadan tıraş olamaz ve yanağını tulum gibi şişirmeden temizletemez, lakin balık etli olmasını ister. Beli bükülmüş olduğu halde fidan boylu olmasını ister. Kısacası, aynaya baksa yüzünde güzel bir nokta bulabilmek için birkaç saat boş yere arandığı halde tasvir gibi güzel bir karı ister. İsteddiği bir karı olmaz ise dünyada hiçbir kariyi beğenmez. Ya bu herif istediği gibi bir karı bulur ise ne olur? Ne mi olur? Vay çocuğum vay! Ne olacak? Neler olur bilsen. Neler olur, neler olur ki...

Görüyor musun birader! Karı dediğimiz şey öyle yalnız tombalacık genç, körpe, pamuk kaymak filan değil imiş. Ya karı ne imiş?

Ha! Karı ne olduğunu mu soruyorsun? Bunu henüz bana sorma. Yine karı ne olduğunu bilmek davasında bulunan erkeklere sor. Hem de demincek sorduğumuza sorma. Evcüme mi derler ercüme mi derler karılar hani ya şu ev bark sahibi ve ailesine sevgi dolu olan erkeklere ne derler? İşte onlara sor.

Onlar karının güzelliğinden bahsetmezler. Derler ki:

“Karı insanın yemeğini pişirir.” Sen de ki: “Hayır! Yemeği Arap Fedai cariyeniz de pişirir, Bolulu Mehmet Usta kulunuz da.”

Onlar derler ki: “Karı çamaşır yıkar.”

Sen de ki: “Hayır! Çamaşırı cariyeye de yıkar, hatta çamaşır makinesi de.”

Onlar derler ki: “Karı, kocanın dikişlerini diker.”

Sen de ki: “Hayır efendim! Dikişi terziler de diker, makine de.”

Onlar derler ki: “Karı dediğin şey nihayet hanesinin idaresine bakar.”

Sen de ki: “Hayır efendim! Hane idaresine vekilharç¹³ veyahut daire müdürü de bakar.” Öyle ise karı nedir? Şimdi insana edepsiz edepsiz sözler mi söyleteceksin.

Estağfurullah efendim! Edepsizce söylenen sözleri söyleyen olsa bile namuslu adamlar dinlemez ki! Zarafet yolunda şaka başka edepsizlik başka. Ey öyle ise sen söyle bakalım! Karı nedir! Bilelim. Acaip! Karı ne olduğunu bilmiyorsun ha! Gerçekten bilmiyorsun öyle mi? Pek tuhaf! Karı ne olacak, karı karıdır. Vallahi karıdır, billahi karıdır. Al işte inanmaz isen sana bir de yemin!

Vay bunu kim bilmez?

İşte sen bilmiyordun. Hoş hâlâ da bilmiyorsun ya! İşte tekrar soruyorum ki karı nedir? “Karı karıdır” diyeceksin öyle mi? Onu benden öğrendin. Ben ise daha bin defa sorarım ki “Karı

¹³ Vekilharç: Zengin kimselerin parasını yöneten ve gerekli harcamaları yapan kimse, esnafın gelirlerini toplayan kimse, kesedar.

nedir?” İnat etme! Biraz yalvar da söyleyeyim. Söylesem ve sen de karının ne olduğunu anlasan büyücek bir istifade etmiş olursun.

Vay yalvarıyorsun ha! Bu alçakgönüllülüğünden dolayı seni tebrik ederim. Ben de karşılık olarak sana alçakgönüllülükten geri durmam. Bilirsin ya! Tevazu gösteren tevazu görür. Kibir eden kibir görür. İşte sana karı ne demek olduğunu söyleyeyim. Efendim karı bir saat evvel senden bütün bütün ayrı, başkaca ve tamamen serbest bir vücut iken bir dakika sonra sana verdiği söz ile senin saadetine ortak olmuş, seni de kendi saadetine ortak etmiş, seni sevmek, kendisini sana sevdirmek vazifesi altına girmiş, vücudunu senin istifadene terk ve teslim etmiş, o da senin vücudunu kendi istifadesine almak hakkını kazanmış; sen onun malı, o senin malın olmuş. Kendi vücudunu senin vücuduna ve senin vücudunu kendi vücuduna katmış. Kaynatmış. Verilen sözden önce senden ayrıken ve şimdi bile görünüşte ayrı görüldüğü halde hakikatte seninle tek beden olmuş. Yani seninle birlikte iki kafalı, dört kollu, dört ayaklı bir vücut oluşturmuştur. Lakin bu birleşme tarafından korunmak şartıyla bir birleşme olup bunun korunması senin, yani erkeğin, vazifesi ise dünyadaki en nazik vazifelerdendir. Zira karı, korunma hususundaki kuvvet ve seçimlerini de sana terk etmiş olduğundan sen o birleşmeyi hem kendi tarafından hem de karı tarafından korumaya gayret ve dikkat edeceksin. Nasıl? Aferin mi dediniz? Estağfurullah! Acizane!

İşte kariya bu bakış açısından bakılmak şartıyla artık onun kara kaşından, kara gözünden, uzun boyundan, mini mini ağzından, burnundan, balık etinden, filanından festekizinden bahse gerek kalmaz. Yemek pişirmesi, çamaşır yıkaması, dikiş dikmesi filanı dahi şu saydığım temel hususların dışında kalır. Yani bir dişi mahluk bulunabilir ki kara kaşlı, kara gözlü filanlı olur da senin karın olmaz. Hâlbuki yine bir dişi mahluk bulunur ki kara kaşlı, uzun boylu, münasip endamlı filan olmaz da senin karın olabilir. Aynı şekilde bir karı bulunur ki yemek pişirir, dikiş diker, çamaşır yıkar ama senin karın değildir. Yine bir karı bulunur ki yemek pişirmez, dikiş dikmez, çamaşır yıkamaz ama senin karındır.

Fakat rica ederim beni Doktor Zeyfus’tan ders almış zannetme. Doktor Zeyfus erkekler ile karılar arasında eşitlik aramak yolunda beyin patlatıyor. Eşitlik birbirinden ayrı olan iki şeyde aranır. Ben ise karı ile erkeği bir vücut gördükten sonra bir vücut üzerinde nasıl eşitlik arayabilirim? Bunu akıl ve hikmet kabul eder mi?

Ne o yazar efendi? Bahsi mantığa, felsefeye mi çevirdin? Of bu felsefeden of! İllallah!
Bıktık usandık baba!

Vallahi hakkın var! Benim muradım sana felsefe yapmak değildi ama ne yapayım? Beni sen mecbur ettin. Ben sana karı koca masalı söyleyecektim. Dur bari artık zihnimi çelme de masalı söyleyeyim.

Evet efendim! Karı koca masalı söyleyeceğim. Söyleyeceğim ama şimdi senin şu canının sıkılmasından bir şey anlıyorum da o anladığım şey üzerine de iki çift söz söylemek istiyorum. Korkma! Uzun bir şey değildir. İki çift söz.

Anladığım şu ki sen biraz aceleci adamsın. Ama zannetme ki bunu yalnız canın sıkılmasından anladım. Hayır, zaten bilirim ki dünyada herkes az çok acelecidir. Ben ise pek az aceleci olduğumdan çokça aceleci olan adamdan kafam hoşlanmaz. Mademki seninle dostluk edeceğiz birbirimizin halini bilmeliyiz ki kavga etmeden, dövüş etmeden muhabbet edelim.

Lakin bilir misin bu acele ne fena bir şeydir! Bilemezsin, zannederim bilemezsin. İnsan pek çok şeyleri bilirim zanneder ama yine pek çok şeyleri bilemez. İşte böyle bilmediği şeyleri bilir zannetmek de bir tür aceleden gelir. Kendisini akıllı zannedenler “İnsana düşünceli hareket etmek lazımdır.” derler. Bunu böyle diyeceklerine “İnsanın hiçbir şeyde asla acele etmemesi lazımdır.” deseler daha iyi olmaz mı? İlerisini düşünerek aceleci davranmamanın faydalarına ulaşmak için acelenin zararlarından sakınmak yeterlidir. Nasıl ki düşman üzerine galip gelmek için düşmanın galibiyetinden kaçmak yeterli olur. Eğer böyle etmeyip de düşmana karşı galibiyet kazanmaya doğrudan doğruya çalışılırsa; düşman bizim galibiyet kazanmamızı sağlayacak vasıtaları men ettiğinden mağlup olacağımız gibi iyice düşünerek hareket etmeye çalışacak olursak da yine acelenin zararından kurtulamayız. Acelenin zararlarından korunmak için acelenin taraf ve zararının keyfiyetini bilmek lazımdır. Ama bu zarar ne büyük bir zarardır! İnsan aceleci olduktan sonra dünyada hiçbir şeyin zevkini anlayamaz. Eğer biraz daha ziyadece aceleci olur ise bir şeyin zevkini değil hatta doğrudan doğruya o şeyi de anlayamaz ya!

Örnek mi istersin? Al işte örneğini. Uygulamasını mı istersin? Al işte uygulamanı. Hem de masalımız karı koca masalı olduğu için yine ondan bir örnek vereceğim. İşi ben de o meseleye uygulayacağım.

Mesela bir karı ile bir koca sohbet, aşk, kucaklaşma, evlilik vesaire vesaireye başlasalar fakat bunlarda o kadar aceleci olsalar, o kadar aceleci olsalar ki daha işin başında iken küçüğü büyüğü atlayıp, belki neticeyi dahi geçip, öte taraftan kırk yıllık bir mesafeye varmaya çalışsalar; sohbet, arkadaşlık, aşk, kucaklaşma evlilik ve nikâh vesaire vesaireden ne lezzet alabilmiş olurlar? Eğer bu aceleyi etmemiş olsalardı bu emelin meydana gelmesi için birbirini

sevip takip ederek geçecek olan her an ve dakikanın başka başka lezzetini duymayacaklar mı idi?

İşte görüyorsun ya! Sana felsefe anlatmıyorum. Demiyorum ki insan her hâlûkârda her iş ve hususta acele ederse -çünkü ömür denilen şeyin varlığı hal ve işin, durum ve hususun nasıl meydana geldiğini dikkatle belirlenip onların genel şekillerine uygun olacağından- o kadar aceleci olan adam ömrünce acele etmiş olacağından ömründen hiçbir fayda sağlayamaz.

Böyle felsefe denilen ve gerçekten can sıkıcı sonu gelmez uzun uzadıya meselelerle ben sana için azap çektireyim? Meselelerin bile tatlısı daha çok istendiği için işte onu tercih ettim.

Ha bak, şu kadarını olsun söylemeliyim. Hiçbir işte acele etmemek lazım olduğu gibi kitap okumak emrinde bütün bütün gerekli ve vaciptir. Bir kitabı aceleyle okuyacaksın hiçbir lezzetini alamayacağına emin ol da boş yere hiç okuma. Zira kitap okumaktan maksat yaprakları birer birer çevirmekse o halde hemen vızır vızır çevirebilirsin. *Kâmus*'u bir günde devret! Yok; eğer maksat anlamak, istifade etmek, lezzetini almak ise günde elli sayfa bir okuyacağına beş sayfa oku da elli sayfa okuyarak hiçbir tadını duymamaya karşılık beş sayfa okuyarak beş şey anlamış ol; daha ziyade kârlı çıkacağına seni temin ederim.

Özellikle masal okurken asla acele etme. “Aman bakalım alt tarafından ne çıkacak.” diye sabırsızlık gösterme. Yazar masalını nasıl yağlandıra ballandıra yazmış ise sen de öyle yağlandıra ballandıra oku! İşte masalın tadını tuzunu o zaman anlarsın.

Bazı adamlar vardır ki “Filan hikâyeye nasıldır?” diye sorsan “Adam, hiçbir şey değildir.” der. Hâlbuki o hikâyeye mesela on gecede okunmak için yazılmışsa efendimiz onu iki saatte okumuş olduğundan hiçbir şey anlamamıştır da onun için öyle söyler. Eğer hikâyeyi yavaş yavaş, düşünce düşünce, her imasına, her noktasına dikkat ede ede yazarın verdiği düşünceleri vicdanında tarta tarta okumuş olsa idi aldığı lezzete doyamaz idi.

Anladın mı birader? Söz uzadı diye hiçbir vakit canın sıkılmasın. Zaten muradımız söyleyip dinlemek gülüp oynamak değil midir? O halde sözün uzaması da eğlenenin uzaması demek olur. Zira söz eğlenenin vasıta ve vesilesidir. Bu vasıta ve vesile kılacağına uzasın, yüce Rabbim Hazretleri bir kulunun eğlencesine vasıta ve vesile olan şeyi kısaltmasın. Zevk ve sefamıza vesile olan hususlar ne kadar uzar ise lezzeti de o kadar uzar.

Gelgelelim masala: Deve tellal iken, horoz bekçi iken, ben on beş yaşında anamın babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, bir var imiş bir yok imiş!

Al işte bir merak daha! Acaba kimdir o dâhi, kimdir o bilge, kimdir o feylesof¹⁴, o kibar ki masalların başına şu “Bir var imiş, bir yok imiş” girişini koymuş? Böyle bir girişi, şu ilim irfan ve ilerleme şu asrında yazabilecek hiçbir yazar göremiyorum.

Yok ama arkadaş! Acele etmeyeceğiz! Anlaşmamız neydi? Acele etmemek değil mi? Hikâyenin asıl böyle lezzet alacak yerlerini acele ile geçtikten sonra neye yarar? Ne tadı çıkar? Bunca senedir koca karılardan bunca karı koca masalları işittik. Şimdiye kadar şu masalların evveline “Bir var imiş, bir yok imiş” ne fikir ve düşünce ile koymuş olduklarını merak edip de düşündüğün var mıdır? Bilirim ki düşünmedin. Düşünmediğin için bu sözden hiçbir istifade etmedin. Gördün mü şimdi acelenin zararını? Eğer şimdiye kadar aceleyi terk etmiş olsaydın bu sözün faydasını da kaybetmezdin. Ah senin o acele ile kaybettiğin faydalar ah!..

“Bir var imiş, bir yok imiş” demek ne demektir? “Var olan bir, yok olan bir” demek değil a! Bunun manası “Şimdi var imiş, şimdi yok imiş” demek olmaz mı?

Güzel a! Böyle hikâye başında “Şimdi var imiş, şimdi yok imiş” demekte ne mana olabilir? Ha! Şu mana olabilir ki bu hikâyede maceraları anlatılacak şahıslar dünya yüzünde şimdi var imişler, şimdi yok imişler olduğunu anlatır. Yani efendim dünyanın pek fani bir dünya olduğunu çıtlatıp ima eder.

Oh! Artık bunu da kim bilmez? Dünyanın fani bir dünya olduğu dillerde atasözü haline gelmiştir.

Gelmiştir ve o dillerde atasözü haline gelmiş olan uyarılara herkes dikkat etse, bu kurallara göre hareket etse dünya bütün bütün başkalaşırdı. “Danışan dağı aşmış, danışmayan yolu şaşmış” lakırdısı dillerde destan olmuş bir atasözüdür. Ama yine herkes burnunun doğrultusuna gitmekten kendisini alıkoyamaz. Alıkoyamaz da gide gide burnu bir taşla dokunur ki yamyassı olur!

¹⁴ Feylesof: Filozof.

Evet efendim! Dünya fanidir! Hem de dikkat ediyor musun? Dünya fanidir dünya! Daha insana sıra gelmemiş. Henüz dünyanın fenasındaız. Dünya hani ya şu İbrani tarihlerinin rivayetine göre nihayet on bin senelik ve Hintlilerin rivayetine göre üç yüz milyon senelik olan, daha ne kadar devam edeceğini yaratandan başka kimse bilmeyen dünya! Fani olduğunu şöyle bir kere ciddi bir tavırla başımızı sol omuzumuzun üzerine eğerek ve bilgece ve mahcubiyetle birkaç defa sallayarak düşünüyoruz. On bin sene neyse ne ama üç yüz milyon senelik dünyanın fani olmasını bu kadar derin düşüncelerle düşünmek ne demek ya?

Vay sen bu üç yüz milyon seneyi çok mu gördün?.. Bu kadar zaman sayılı bir müddet değil mi? Hem sınırlı hem de belli ve kısıtlı! Öyleyse ömrü olana bir gün kadar bile gelmez!

Amma yaptın ha! Bir gün kadar mı gelmez? Dünyada yüz sene yaşamış olanlara sor da bak, yüz senelik ömür kendilerine ne kadar gelmiş. “Bir gün kadar gelmedi.” derler. Sen de kendi ömrünü gözlerin önüne koy bak bir gün kadar geldi mi? İşte kısıtlı ve sayılı zamanın yüz senesi de böyledir, yüz asrı da, yüz milyonu da! Çünkü öte tarafta ezel ve ebediyet var ki ona nispetle üç yüz milyon kere üç yüz milyon asır bile bir gün kadar gelmez.

Vay canına yandığım! Üç yüz milyon sene bir gün kadar gelmedikten sonra bizim otuz, kırk senelik ömürler ne kadar fani olmak lazım gelir?

Hah! İşte gördün mü? Koca karı masallarının daha baş tarafında olan görünüşte bakılsa bütün bütün lüzumsuz zannolunan bir kısa önsözü bile insana ne kadar yüce fikirler veriyor. Ben “Yeni yazarların koca karı masalları derecesine varamamıştır.” dediğim zaman sen bana gülmüştün. Bak bak! İş yavaş yavaş kendi kendisini ortaya koymaktadır.

İşte oğlum, ömrün mahiyetini bilmeli de bundan ona göre istifade etmeye çalışmalı. Ömürden istifade etmek, sel önünden kütük kapmaya benzer.

Aman yazar efendi sen koca karı masalının lüzumsuz olan önsözünden bu kadar şeyler çıkarıyorsun. Kim bilir bize söyleyeceğin masal ne kadar güzel şeydir!

Öhhö! Öhhö! Estağfurullah efendim! Benlik şeytana yakışır. Aman ben bir masal söylersem pir söylerim. Çünkü içine yalnız ballar, pekmezler, şeker şerbetler katarsam pek baygınlık vereceği için birazcık da ispiro koyarım ki biraz neşe de versin. Şöyle okuyanları çakır keyif etsin!

Haydi bakalım!

9

Ne demiştik? “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde” demiştik. Öyle değil mi? Bu “kalbur saman içinde” sözünün de bir hikmeti olup olmadığını benden sorma. İhtimal ki onun da bir hikmeti vardır. Lakin ben o hikmetin özüne varamadım. Düşündüm taşındım da laf arasına laf sokuşturmasından başka bir şey olmadığına karar kıldım. Şimdi biz hikâyemizin alt tarafına bakalım: İşte efendim evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir var imiş bir yok imiş, bir karı ile bir koca var imiş. Ben burada “bir karı ile bir koca var imiş” dedim. Zira bizim koca karıların usulü böyledir. Eğer yeni yazarlar olsa idi “bir âşık ile maşuk var idi” derler.

Hem yahu! Dikkat ediyor musun yeni yazarlar şimdi “âşık ile maşuk” da demiyorlar. “Âşık ile âşık” diyorlar. Bunda hakları yok mudur dersin? Ben vardır derim. Zira eskilerin “maşuk” olarak isimlendirdikleri dişi insan da âşık kabul edilen erkeğe âşık değil midir? O halde kendisi feminen olduğu için olsa olsa “âşık” derler. Yok, eğer âşık tarafından sevildiği itibarıyla ism-i mef’ûl¹⁵ olacak ise o halde âşık dahi âşık tarafından sevildiği takdirde ism-i mef’ûl olmak ve dolayısıyla “âşık âşık” tabiri beğenilmez ise “maşuk maşuka” tabirini kabul etmek lazım gelir.

Hani ya şayet yazmaya merakın varsa ve şu dakikaya da vâkıf değil isen vâkıf olasan diye söylüyorum.

Kısacası, benim karı ile koca tabir ettiğim iki vücudu eğer yeni yazarlar olsa “âşık ile âşık” ve yahut “muhibb ile muhibbe”¹⁶ veya “filan ile filane” derler idi. Hani ya anlatmak isterim ki şu yeni yazarların kitaplarında yazdıkları âşıkların, âşıkaların ne kadar önemleri varsa bizim karı ile kocanın da önemleri o kadardır.

Ama dur bakalım, bir kere yeni yazarların yazdıkları âşık ile âşıkaların ne kadar önemleri vardır bilir misin bilmez misin bunu anlamak lazım gelmez mi ya? Zannederim ki bilmezsin. Hiçbir kimse bilmez de diyemem. Zira o halde benim de bilmemekliğim lazım gelir. Çünkü ben

¹⁵ İsm-i mef’ûl: Arapça dilbilgisinde fiilin ifade ettiği iş ve harekete maruz kalan kimse veya nesneyi gösteren kelime.

¹⁶ Muhib: Arapça seven, sevgi besleyen; Muhibbe: muhib kelimesinin dişili.

de bir kimseyim. Fakat pek çok kimseler bilmez. Hatta ihtimal ki yazarlar dahi bilmez. Yazarların yazdıklarına ve söylediklerine bakılacak olsa bunların her biri dünya güzeli addolunmak derecesinde güzel! Cihanın her ilimde üstadı olacak kadar alim! Sokratlara bokratlara ders verecek kadar filozof! Âlemde hayatlarından bile gönül tokluğu gösterecek kadar kayıtsız ve umursamaz! Yüce gönüllü! Filan! Ve bilhassa festekiz derler!

Aman bilmiş ol, inan ki böyle yazarlar. Ben bu kadar hikâye kitabı okudum. Fransızcasını da okudum, tercümesini de, Arapçasını da okudum, Farsçasını da. Hiçbirisinde görmedim ki bir güzel erkek bir çirkin karıya âşık olsun. Yahut bir güzel karı bir çirkin erkeği sevsin. Hele âşık ve âşıkalar içinde ahmakça denilecek kadar hiçbirisine tesadüf etmedim. Bu hali o kadar genel, o kadar değişmez buldum ki hikâyede kızın yahut erkeğin ismi geldiği gibi “Hah işte alt tarafında gelecek özellikleri de mutlaka şöyle güzel böyle terbiyeli, şu derece yetenekli diye güzel özelliklerini içerecektir.” derdim. Gerçekten de dediğim gibi çıkardı ya! Böyle maceraları hikâye olan zatların hep güzel, hep akıllı, terbiyeli olmak üzere birleştiklerine bir aralık şaşar idim de.

Hele Arap ve Acem ve bir dereceye kadar da eski Türk kitaplarında gördüğüm âşık ve âşıkaları hep birbirine benzer buluşuma ne dersiniz? O kadar benzerler ki ressam olsam da onların tasvir eyledikleri kızları ben de çizsem, resimlerin hepsi bir çırpıda bir şekil ve surette çıkardı. Zira kızların hepsi servi boylu, yılan kaşlı, hokka ağızlı, çekme burunlu, turunç memeli, ayva göbekli filandırlar. İşte bu halde düşünürdüm. Düşünürdüm de yılan kaşlı bir kıza ilgi duydukları gibi çıyan kaşlı bir kıza niçin meyletmediklerine ve âşık servi boylu olduğu gibi mantar boylu niçin olamadığına ve hokka ağızlı olduğu gibi çanak ağızlı da niçin bulunmadığına ve aynı şekilde çekme burunlu olduğu gibi trabzan babası burunlusu hiç mi bulunmadığına ve turunç memeli olduğu gibi ağaç kavunu memelisi ne sebepten dolayı olmadığına ve ayva göbeklisi varsa şeftali göbeklisi niçin görülmediğine birer birer ve başka başka şaşar idim.

Güzel kızın çirkin herife meyletmeyeceğini ve ona boyun eğse bile gönül rızasıyla olmayıp zorla olacağını bildiğim için buna o kadar şaşmadıysam da çirkin erkeğin güzel kıza meylettirilmemiş olmasına artık son dereceye kadar şaşardım. Zira bilirim ki erkek kısmı kendi çirkinliğini göremeyip sevmek için mutlaka güzel kız arar! Hem de öyle olur olmaz güzeli de beğenmez! Herhâlde yazarlarımızın şairane fikirleri de tasvir ettikleri insanlar gibi hep

Uzunçarşı'da ve bir çırpıda çekilmiş olmalıdırlar ki böyle cümlelerin hayal ürünü de bir çırpıda oluyor.

Lakin hakikat bundan ibaret değildir. Asıl sebep, bunların hepsi birbirinin taklidi olmalıdır. Gerçekten taklit ile taklit edilen birbirinin aynı olamazlar ise de her görenin aynıdır zannedeceği kadar benzer olmak geometrik olarak kesindir.

Hatta! Adını söylemek ne lazım! Zamanımızın meşhur yazarlarından birisi âşık ile âşıkaların mutlaka güzel olmaları lazım geleceğine karar vererek “Aşk denilen şey güzelliğin derecesiyle doğrudan orantılıdır. Güzel bakışlar, dikkat ve rağbeti kendi derecesine göre çeker. Güzellik vardır ki cihanda bir afet olmak üzere yaratılmıştır. Kim görse derhâl yanar tutuşur. Bazısı daha orta derece güzel olduğu için ona pek de rağbet eden olmaz. Güzellikten mahrum olursa mutlaka sevilmez.” yollu bilgece, dikkatli araştırmaya dayalı bir derecelendirme yapmıştı.

Şaşmadım değil. Buna da şaştım ha! Efendim kulunuz şaşkınca mıyım neyim bilmem böyle pek çok şeylere şaşarım. Başkaları kedinin çamaşır yıkadığına şaşar. Ben ise kedinin çamaşır yıkadığına şaşılma lüzumunu keşfeden ukalanın düşüncelerine şaşarım. Ayıp değil ya efendim! İnsanlık hali bu! Şaşarım!

İşte bizim asrın meşhur yazarlarından beyefendi hazretlerinin yaptığı derecelendirmeye de bu tabiatım gereği şaşıyordum. Ama bak Allah'ı seversen şaşmaya hakkım var mı yok mu? Güzellikten mahrum olan sevilmezmiş. Öyleyse çirkin olan hiç sevilmemek değil, nefret edilmek lazım gelir! Bilirsin ya! Güzel olmamak ile çirkin olmak arasında fark vardır. Zengin olmamak ile züğürt olmak arasında fark olduğu gibi... Bir karı güzel olmaz ama çirkin de olmaz. Böyle olunca güzel olmayan sevilmediği halde çirkin olan karıdan bütün bütün nefret edilmek lazım gelmez mi? Hâlbuki, işin tabiatı bu hükmün bütün bütün tersini gösteriyor. Beş on adam bilirim ki çirkin karıları için bayılırlar. Beş on da karı bilirim ki çirkin kocalarının üzerlerine titrerler.

“Beş on erkek bilirim, beş on karı bilirim.” demek ne lazım! İşte haber verelim ki hikâyeleri ele alınan karı ile kocanın ikisi de çirkindiler.

Birader! Sözü biraz uzatıyoruz ama artık affedersin. Çünkü ben bir hükmü verdiğim zaman asrın meşhur yazarları gibi verdiğim hükme âlemin şaşmasını istemem. Fikrimi güzelce açıklamalıyım ki derdim anlaşılsın. Gerçekten, bir sözde beklenen kısa olmasıdır ama o kısıklık Arapça ifadelerde beklenilir. Onlar yüz kelimelik bir ibarede iki kelime fazla söylemeyerek tasarruf edilmesi yolunu gözetir bir bilim ortaya koymak için iki milyon kelime sarf etmişler. Bunları herkese okuturlar. İşte ben buna da şaşarım. Ne yapayım efendim şaşarım. Ah şaşarım şaşarım! Zira bana da okuttular. “Oğlum kelimelerde israf etmemek için bunları okumalısın.” dediler. Sekiz sene çalıştım efendim, sekiz sene! Dile kolay! Bu sekiz sene zarfında bahsedilen bilimleri öğrenmek için en azından sekiz milyon kelime israf ettim ki ömrüm boyunca hiç durmayıp dırdır laf söylemiş olsam sekiz milyon kelime israf etmezdim. Ciğerim yanıktır da efendim onun için şaşıyorum.

Sana şu Arapça’da kısa söz söylemenin beklenilmesi meselesinde şaşılacak bir şey daha söyleyeyim mi? İşte İbn-i Câhib’in *Kâfiyye*’si! Gerçekten kâfi bir kitaptır. Ancak ne fayda ki kısa söz söyleme kuralına uyayım der iken iş anlaşılmayacak dereceye gelmiş. Sonra bir Molla Câmi’ onu izah etmiş. O da anlatamamış. Bir Muharrem de izah etmiş. Birisi daha. Nihayet *Kâfiyye*’nin izahları kırk deveye yükletilmiş! Gördünüz mü efendim kısa derken derken uzun sözü? Cömerdin masrafıyla cimrinin masrafı birdir derler ise inanmalı.

Meselemizi unutmuyorsun ya! Güzel karı sevilip de çirkin karı niçin sevilmediği yönündeydi. Ben diyordum ki çirkin karılar da sevilir. Şimdi bu davamı ispat edeceğim.

Halkın inancına göre sevillecek olan güzel karı nasıldır? Mesela “şöyle”dir diyelim. Tamam! Dünyada bu “şöyle” dediğimiz kariya benzer kaç karı daha vardır? Koca karıların kutsal ve mübarek tencere başı sohbetlerinin büyük ahlakınca insan çift olarak yaratıldığı için haydi diyelim ki o “şöyle” farz ettiğimiz karının bir eşi daha bulunsun. Öyle ise dünya yüzünde yalnız iki güzel karı mı vardır? Başka hiç yok mudur?

Şimdi sen dersin ki “şöyle” olan karı güzel olduğu gibi bir de “böyle” olan kariya da güzel derler. Zaten bu lakırdıyı sen söylememiş olsan bile ben bunu sana söyletinceye kadar çalışacaktım. Demek oluyor ki güzelin türü ikileşti. Birisi “şöyle” olan güzel ve birisi de “böyle” olan güzeldir. Bu iki tür güzelden ikişer tane varsa bütün dünya üzerinde dört tane güzel vardır.

Onlardan başka güzel yoktur. Öyle mi? Hayır a canım! Dört değil, dört yüz değil, dört bin değil, dört milyonlarca da güzel karı vardır.

Ya! Öyle mi? Öyle ise ne darılıyorsun! İster isen dört milyar güzel karı bulunsun. Lakin bunu dava edemezsin. Zira dünyada dört milyar nüfus bile yoktur. En doğru hesaplara göre dünyanın toplam nüfusu bir milyar derecesindedir. Neyse. Yine farz edelim ki dünyada dört milyon güzel karı vardır. Acaba dört milyon güzel karının dört milyonu da birbirine benzer mi?

Sen çıldırdın mı yazar efendi? Hiç dört milyon karı birbirine benzer mi? Benzemez ha? Elbet benzemez. Hepsi bir başka türlü güzeldir. Öyle ise dünyada dört milyon güzel karı varmış dediğimiz gibi “Dört milyon güzellik varmış.” da diyebileceğiz. Çünkü iki söz birbirine eşittir. Öyle değil mi?

Evet öyle. Öyle ise bir insan bu dört milyon karıyı görse dört milyonunu da güzel görür ve sevmeye uygun bulur ve bağlanır. Bunu da tasdik eder misin?

Mutlaka sen çıldırmaya başladın. Ey yazar! Hiç öyle şey mi olur? İnsan nihayet içlerinden birisini sever de ona bağlanır. Hatta dört milyon güzelin içinde kendisinin beğenmedikleri de bulunabilir. Mesela sen kara yağız bir şey seversin, ben sarışın. Öteki zayıf fizikli sever beriki tıknazca. Bazısı uzun boylu sever bazısı da kısaca. Kimisi!..

Elverir! Sözünü bal ile kestim. Anladım. Fikrini anladım. Hem senin bana anlatmak istediğinden fazlasını bile anladım. Hatta kara yağızı seven pek beyaz sevmez. Tıknazcaı seven zayıfı çirkin bulur. Orta boyluyu seven uzundan hoşlanmaz. Öyle değil mi?

Öyle olacak ya? Öyle olaksa “şu dünyada güzel yoktur” desen daha iyi olmaz mı? Niçin yok? Niçin güzel olmasın ya? Niçin olacak? Güzel yoktur, gönül kimi severse güzel odur vesselam.

Ooo! Nihayet sözü evire çevire buraya mı getirecektin? Biz bu lakırdıyı çoktan dinlemiştik. Evet, ama sen acelenden öyle çoktan dinlediğin lakırdılardan hiçbirisinin hükmüne dikkat etmiyorsun ki. Kısacası dünyada güzel şudur denilecek bir karı bulamayacağız. Yalnız bizim gönlümüz kimi severse güzel o olacaktır. Özellikle insanların çehreleri, endamları ne kadar çeşit çeşit ise ahlakları da o kadar çeşitlidir. Ahlakın da güzellik hususunda dahli çehreden ziyadedir. Bir kızcağız görürsün ki yalnız görünüşte hiç hoşlanmazsın. Bir de kendisiyle on beş

gün, bir ay refakat eder bakarsın ki kendisi yürek içine sokmaya şayan bir melektir. Öyle değil mi birader?

Vallahi öyledir yazar efendi!

Öyle ise, bizim asrın meşhur yazarlarında beyefendi hazretleri niçin “Bir karıda güzelliğ olmaz ise ona muhabbet edilmez.” deyiverdi? Halt mı etti dersin? Onun güzelliği yok zanneylediği kariyı güzel olmak üzere kabul edecek bir adam çıkar da gönlü o karıdan hoşlanır ise o karı o adam için güzel sayılmayacak mı? Bu halde yazar efendi hazretleri meydana fırlayarak “Hayır! Ben o kariya çirkindir dedim. Sen ona güzel diyemeyeceksin. Der isen davanı ispat [et] bakayım. Delilin nedir? O karıda yılan kaş, servi boy, hokka ağız, çekme burun, turunç meme, ayva göbek var mıdır ki ona güzel diyorsun ve seviyorsun?” diye itiraz etmeye hak bulabilecek mi? Ne hacet! İçinde bulunduğun memleketi bir kere gözlerinin önüne getir. İçinde kaç karı vardır? Faraza beş bin! Ya bunlardan kaç tanesi yazar beyin düşüncesine göre güzeldir? Mesela beş tanesi! Ya kaç tanesi kocasız kalmış? Hemen hiçbirisi! Hatta bunların cümlesi yazar beyin ilgisine arz edilip de ilk önce tümünü çirkin bulacak bile olsa -Hoca Nasreddin karpuzlara “şuna değmiş, buna değmemiş” diye tümüne sonradan bir rağbet peyda eylediği gibi- o dahi “Bunun gözleri pek güzel, bunun da ağzı, şunun da çenesi, şu pek tatlı dilli, bu pek güzel yüzlü, şu ne kadar mahzun, bu ne kadar neşeli, hele şu pek ağırbaşlı, şu da çok hünerli.” diye herhâlde cümlesine kendisi de rağbet buyurur idi.

Ey öyle ise insaf et. Asrın yazarlarından beyefendi hazretlerinin ıkına sıkına yumurtladığı hikmet cevherinin büyüklüğüne şaşmayayım mı?

Şaş yazar efendi şaş! Gel bari seninle baş başa verelim de beraber hem de bol bol şaşalım...

Şaşıktı bitti mi? Kıyamete kadar da şaşacak değiliz a! Ya biz hikâyeyi nereye kadar getirmiştik? Karı ile kocanın ikisi dahi çirkin olduklarına kadar gelmiştik. Değil mi?

Evet! Çirkinmişler! Ama nasıl çirkinmişler! “Karikatür” denilen maskara resimleri gibi mi? Ne mümkün! Hiç âlemde o kadar çirkinlik olabilir mi? Burnu bir karış uzun! Çenesi burnundan daha uzun! Gözler pergel ile çevrilmiş gibi yuvarlak! Kafası kestane kabağı! Boynu mısır koçanı! Vücudu havuç kadar! Boyu bir karış! Öyle adam gördünüz mü? Tabiatın eli o yaratılışta en büyük hata ettiği zaman bile böyle garip bir heykel yaratmaz. Öyle bir şeyi şair, ressam, düşünür, yazar olan zevzekler yaratmıştır. Zaten onların hangi işleri dürüştür ki bu işleri de dürüst olsun?

Alın, kaş, göz, kirpik, burun, yanak, ağız, dudak, çene vesaire yüzü teşkil eden organın yerli yerine yerleştirmesi o kadar nazik, o kadar ince bir iştir ki kıl kadar fark çehreyi bütün bütün değiştirir. Bir resmi eline al. Mesela kaşlarına kalem ile biraz dokun. Mesela birazcık uzat. O zaman görürsün ki çehre bütün bütün değişir. Ne hacet! Sakallı bir adamın sakalını tıraş et. Eğer kendisini görür görmez tanıyabilir isen alnını karışlarım.

İşte birtakım gözlerin çirkin zannettikleri gözler, organlardan birisinin azıcık orantısız düşmesinden dolayı o insafsızlar tarafından bu hakaret ve kınamaya maruz kalmaktadırlar. Yoksa tabiat hiçbir vakitte organların birbirine oranını o kadar abartarak bozmaz. Kimseye bir karış burun vermemiştir. Herkesin organlarını kendisine göre uygun yaratıp herkesin genel görünümüne az çok bir hoşluk vermiştir.

Aman aman! Dur aklıma geldi. Bazı kimseler güya güzelliklerini arttırmak yani tabiatın kendi yüzünü tasvir edişini beğenmeyip güya düzeltmek etmek için cımbız kullanırlar, bilmem ne yaparlar. Güzel olurlar mı? Vallahi daha beter çirkin olurlar. Lakin onlar güzel olduk zannederler de kendi kendilerine teselli verirler. Mesela tabiat bir çift kaş düz ve enli ve gür yaratmış ise o çehreye öyle bir kaş yakışık alacağını hesap etmiştir de yaratmıştır. Şimdi bu kaşların alt taraflarından ortalarını ve üst taraflarından dahi iki uçlarını aldırıp kavis bir hale koydun mu? İşte hiçbir şeye benzemedi. Zira gözlerin ve burnun da biçimlerini bozacak değilsin ya? O kaşlar şekli şu tarzda olan bir burnun üstüne ve şu surette olan gözler üzerine konulmak için tabiat ressamı tarafından resmedilmişlerdi.

Şimdi kavisli oldukları zaman bambaşka, yapyabancı kaldılar. Lakin saçlı olan ahmak kaşın en güzeli keman gibi kavisli olur inancında cahilce bir direnç gösterdiği için kendisinin aslında güzel olan kaşlarını beğenmemiş de bozmuş berbat eylemiştir. Sakalın başlarını alıp da sipsivri bırakmak, alt hizasındaki saçları yoldurup da çırcıplak bırakmak da hep böyledirler. Hatta ben karıların yüzlerini yolmasına bile hiç izin vermem. Sırmalardan daha güzel olan ayva tüyünü ağda ile yolup da kadife gibi olan yüzün tabaklanmış ve terbiye edilmiş deri ve yahut kazınmış temizlenmiş işkembe haline koymakta ne mana vardır? Hele rastık çekmek, düzgün sürünmek adeta tabiatın bahşeylediği güzelliği beğenmeyip de cahilce bir kibir ve hırs ile yüzünü gözünü rezil etmek demektir.

Ama şu sözüme bazı beyler ve hanımlar darılırlar imiş. Varsınlar darılsınlar. Ben rica minnet bir busecik almaya izin alır isem onu doğal bir şeftali halinde bulunan yanaktan almalıyım. Sanatkârın cıvadan, üstübeçten¹⁷, yağdan filandan yaptığı zehirli bir karışımı öpmekten ne lezzet alabilirim?

Be canım! Tabiatın maharetli elinden çıkmış olan bir şeyi beğenmeyecek kadar maharet ve kudret kimde vardır? Aklımız başımızdadır ya? Düşünelim taşınalım! Arayalım tarayalım. Tabiatın yaratış elinden çıkmış olan şeyler içinde bakalım gerçekten çirkin olarak yaratılmış bir şey bulabilir miyiz?

Akrep gibi, yılan gibi bazı hayvanatın zararının çokluğundan dolayı isimleri telaffuz edildiği zaman vücudumuzun tüyleri ürperdiğini hissederiz. Bunların vücutları yani sahip olduğu görüntü isimleri kadar tüy ürpertir bir şey midir? Bilakis akrebin şekil ve görünüşünde büyük uyum görüldüğü gibi yılanın orantılı vücudu ve özellikle de sırtındaki resimler büyük bir hayretle bakmaya degecek kadar güzeldir.

Ben hikâyemin şu satırlarını yazıp bitirdikten sonra bir itiraz taşına hedef olmayayım diye durdum. Özellikle düşündüm, mevcut mahlukat içinde çirkin bir vücut bulabilmek için birçok aradım taradım. Bulamadım. Hangi vücut aklıma geldi, hangisini gözlerim önüne getirdim baktım ise hiçbirisini çirkin bulamadım. Eğer düşünenler haline, kıyafetine bakılamayacak kadar çirkin bir şey bulabilirler ise kendilerine koskoca bir aferin takdim ederim.

¹⁷ Üstübeç: Boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat.

Kısacası, hikâyelerini anlatmaya başladığımız karı ile koca dahi çirkin idiler. Çirkin idiler ama ne burunları bir karış idi, ne de çeneleri. Hani ya bir kimseyi görür ve onu nazarın beğenir de “güzel” demez misin? Ondan sonra diğer bir adam görüp onu nazarın evvelki kadar beğenmediği için ona da “neyse” dersin. Eğer daha ziyade beğenmeyecek, hoşlanmayacak, sevmeyecek olsan “Öf! Ne çirkin şey” der idin ya! Bizim karı ile koca dahi şu üçüncü kısımdan idiler.

Of! Olmayacak! Derdimi anlatamayacağım. Dur bari şunları birkaç kelimecikle tanıtırıyım.

Bizim karı ile kocadan en evvel karıyı ele alalım.

O ne ya? Çehren değışti. Yüzün yıldı. Galiba “karıyı ele alalım” dediğime başka manalar verdin! Yani herifin karısını ele almak, ele getirmek gibi bir anlam çıkardın! Yok! Bak bu art niyetlere gelemem. Evet! Benim ismim Emine değıldir. Ben erkeğim. Erkek kısmı mutlaka karıyı ele almak hevesiyle yaratılmıştır. Lakin âlemde her şeyin bir yolu vardır. Her şey için gerek tabiat ve gerek siyaset tarafından bir kanun konulmuştur. Amma diyeceksin ki adam sen de kanun duymaz. Gerçekten kanun duymaz lakin Jan Jak Ruso’nun dediğı gibi ben medeni olduğum zaman o kanunun hükmünü kabule söz vermişim de medeni olmuşum. Hoş ben böyle bir söz vermiş olduğumu hatırlamıyor edemiyor isem de işin aslı böyleymiş. Ben de hakikatin bu hükmünü kabul ettim. Şimdi kanun duymayacak yoluna saparsam evvelki verdiğim sözü geriye almış olurum. Bu ise başkasını bilmem ama bence adeta edepsizliktir.

Hem de birader insan kanunun hükmü haricine çıkar ise ne kadar zararlı ne kadar ziyanlı çıkar bilir misin? O kadar ziyanlı çıkar, o kadar ziyanlı çıkar ki!.. Bilhassa başkaları da kendi hakkında kanuna karşı bir muamelede bulunur ise şikâyet edecek hak bulamaz.

Şikâyet kime edilir? Kanuna değıl mi? Ya bir adamdan kanun da şikâyetçiye! Artık halktan şikâyetini kanuna arz etmeye nasıl yüzü olur? Mesela kanun dağlara çıkıp da medeniyet aleyhine savaş ilanı demek olan haydutluk etmeyi yasaklamış. Sen ise -maazallah sen değıl a!- birisi kanunun bu emrini dinlemeyerek haydutluğa çıkmış. Vurmuş, kırmış, kesmiş, biçmiş. Sonra da onu vurmuşlar, kırmışlar, kesmişler, biçmişler. Fukara Yahudi’nin hem asarlar, hem keserler, hem de hakkından gelirler demesi fıkrasına döndü ama affedersiniz – artık bu haydudun gelip de kanuna şikâyetinde bulunma hakkı kalır mı?

Gerçekten örneğimiz pek büyük oldu. Lakin bu hükümde en büyük en küçükle eşittir. İster ise bu hükmü karı bahsine de uygulayalım:

İnsan bir karıyı ele almak ister ise karı kocanın karısını ele almayı yasaklayan doğal ve siyasi kanunun hükmünü ayak altına almış olmaz mı? Kendisi bu hükme uymadığı halde başkasını kendi hakkında bu hükme uymaya davet ve mecbur edemeyeceğı açıktır. Kendisi bir kocanın karısını ele almaya çalıştığı gibi başkası da kendi...

Vay rengin sapsarı oldu ha! Söyleyeceğim lakırdıyı söylemeden etkisi yüreğine mi vurdu? Vurmalıdır ya! Elbette vurur. Hâlbuki bu da öteden beri senin bildiğin şeylerin birisidir. Fakat kardaşım bir şeyi yalnızca bilmek yeterli olmaz. Ondan fayda gelmez. İş ve icraatin uygulanması yani görünüşte meydana çıkması lazım. Şekerin tatlı olduğu ve şeker ağızda çiğnenir ise damağın hoşlanacağını bilmek ne fayda verir! Şekeri kazanmalı ve onu ağza koyup çiğnemeli de hoşlanmalı.

Vallahi birader ister inan ister inanma! İşte ben bu fikirdeyim. Dünyada benim ile beraber herkes tasdik eder ki başkasının elinde bulunan bir çiçeğe göz dikmeyi men etmekte medeni kanunu pek haklıdır. Lakin yine bu dünyada benim ile beraber pek az kimse vardır ki medeni kanunun bu hükmünü uygulamaya koysunlar.

Efendim ne lüzum göreyim! Neden mecbur olayım? Dünyada karı kıtlığına kıran mı girdi? Hikmetlerine hayran olduğum koca karılar derler ki “Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam başı tellisi!” Hele Allah’a bin şükür bir dine bağlılığım ki hiçbir özgürlüğüme duvar çekmediği gibi bu açıdan, yani keyfim hususunda da, beni bir esaret çemberi içinde bulundurmuyor. Bir tane alırım. Orta boylu olur da keyfim bir de uzun boylusunu ister ise bir de öyle alırım. Canım ister ise bir de semizini alırım. Bir de başka türlüünü alırım. Bunları kendi kendime karı ederim. Onlar benden ben onlardan usanır isem ve iki taraf razı olur isek ayrılabiliriz de. O kendisine daha başka istediği gibi bir koca bulur. Ben de bir karı bulurum. Allaha şükür Hristiyan değilim ki bir karının esiri olayım veyahut karı benim esirim olsun. Dahasını ister misin? İngilizler darılır ama ben pek tutucu bir Türk olur da İngilizleri tanımazsam istediğim kadar pek nefis cariyeler de alabilirim. Kısacası keyfim ne ister ise onu yapmakta özgürüm. Fakat dinim bana bunu böyle yap diye emretmiyor. Bir karı ile eş olup yalnız onunla yoldaşlığı dahi benim insanlığıma havale ediyor! Oh! Ne güzel din! Öyle bir din ki benim insanlığıma önem veriyor. Bana güvenmeyip de esarete sokmuyor.

İyi ama yazar efendi! Sen o dört karı ile istediğin kadar cariyeyi gücün var ise alırsın. Ya gücün yoksa?

Ha gücüm yoksa mı? Gücüm yoksa bir tanesiyle yetinirim. Ona da gücüm yoksa hiç almayıp boynumu büker dururum. Yokluk ve kudretsizlik başkasının varlığına göz dikmek için bana bir hak verdiğine dair ne doğal ne siyasi kanunda hiçbir açık bulamıyorum. Bir adamın ırzına göz dikmek ile parasına göz dikmek arasında ne fark vardır? Gerçekten bir fark vardır. Şu

ki, ırza göz dikmek daha iğrençtir. Lakin ben her ikisini pek büyük bir hırsızlık addederim. Kendi kendimi hırsız görmekten ise asla hoşlanamam. Neticede, elimde tutup kokladığım çiçeğe kimse göz dikmesin de birader ben de hiçbir kimsenin çiçeğine göz dikmem.

Ama diyeceksin ki ben mesela bekârmışım de şöyle...

Sıfırlar üstünkörü geçtiğimiz zararlardan eminmişim. Hâlbuki hüküm yine evvelki hükümdür. Bak sana işin bu yönünü de anlatayım. Lakin “Bizim yazar yine felsefeye başladı.” diye canın sıkılmasın. Bunlar felsefe değildir. İşte adeta seninle arkadaşça, delikanlıca hatta birazcık da hovardaca bile konuşuyoruz.

Mesela ben gencim, bekârim, hevesliyim filan! Bizim mahalle vesair yerde Zeyd’in¹⁸ karısını ele almaya kalkıştım. Bir kere benim bu teşebbüsümü duyanlar bakalım bana aferin diyecekler mi? Ama birtakım çapkınlar aferin diyeceklermiş. Çapkın adam kime aferin der? Şüphe yok ki yine çapkına. Zira onlar nazarında namuslu iffetli olanlar pek fena adamlardır. Öyle ise onların aferinine layık olmak kendileri gibi çapkın olmasını bekler. Bense nefsim için çapkınlığı nasıl reva görürüm ki bunu gerçekten çapkın olan bir adam bile kabul etmez? Görüyor musun meydana gelen hareketimden dolayı bana aferin diyenlerin aferini bile hakikatte bir hakaretmiş!

Ya başkaları, yani iffetli olanlar benim teşebbüsümden haberdar olurlarsa ne derler? Şüphe yok ki çapkın derler, edepsiz derler, hayasız derler. Hem de bu sözleri hakkıyla söylerler. Hakkıyla söyledikleri için bana da etkisi ziyade olur. Senin yüzüne karşı sana rezil desinler, rüsva desinler, namussuz desinler de haklı oldukları için sen onlara hiçbir şey söyleyemeyesin. Aman Yarab! Bundan büyük bir felaket olur mu? Silaha sarılamazsın. Kan dökemezsin. Yüzüne sürdükleri bir lekeyi kanla temizleyemezsin. Çünkü o zaman edepsizliği arttırmış olursun!..

Bazı edepsizler ettikleri edepsizliklerde kendilerini haklı göstermek için tutarlar da sevgiden alakadan bahsederler. Benim en ziyade şaşıtığım bir şey var ise o da budur. Farz edelim ki ben Zeyd’in karısını sevmişim. Bir âşık, âşıkası için ne kadar kıskanç olur? Üstelik ne kadar kıskanç olması lazımdır. Hâlbuki benim maşukam kocasının kucağında oynayıp, fink edip...

¹⁸ Zeyd: “Adamın birisi” veya “x şahıs” anlamında kullanılan Arapça bir hukuk tabiri.

Ben bunu bilip veyahut görüp durduğum halde sabır ve metanet gösterirsem ne olur? Şüphe yok ki gevşek, korkak, alçak, namert, sevgimde yalancı bir herif olurum. İyi ya böyle olmamak için kariyi kocasıyla oynaşmadan men edeyim. O hakkı nereden bulayım? Aşk insana hiçbir hak vermez. Kocası ise karısını oynaşmaya davet etmekte ve davetine icabet ettirmekte haklıdır. Eğer ben hiç hak ve yetkim olmadığı halde kaba kuvvet ve şiddete başvuracak olursam suçlu olurum. Kanunun pençesine düşerim. O halde âleme karşı rezil rüsva olurum ki böyle olacağıma aklım var ise kendi kendimi vurup geberip gitmeliyim! Bu daha iyidir.

Gördün mü arkadaş? Şimdi bu çapkınlığın zevk neresinde? Mademki bekârsın, öteki berikiye göz dikeceğine evlen! Çapkınlık arkasında sarf edeceğin vakti parayı hesap etsen, parayı bir tarafa ayırıp vakti dahi para kazanmaya sarf etsen bir karı besleyebilecek gücü kazanırsın. Böylelikle gönlün hangi karıdan hoşlanırsa onu alabilirsin. Zira namuslu bir istekle talep eyledikten sonra senden hiçbir kariyi esirgemezler.

İşte gördün mü kardaşım! Şu birbiri ardınca düzgünce söylediğim düşünceler hiçbir vakitte benim kafamdan çıkmaz. O yüzden senin benim aleyhimde öyle suizanlarda¹⁹ bulunmanı asla kabul edemem. Hem de a efendim burada gözümüzün önünde öyle bir karı mı var ki sana benim hakkımda bu suizan geldi? Gözümüzün önünde bir beyaz kâğıt ile birkaç siyah harfler ve noktalardan başka ne var ki? O harf ve noktaları canlandırıp da belirttikleri şeyin hakikatini gösterecek kadar kuvvet de benim kalemimde yoktur. Ama diyeceksin ki “Bizim karı ve kocadan en evvel kariyi ele alalım.” dediğin zaman aklım birdenbire oraya gitti. Evet! Gidebilir! Lakin öyle acele ile yolundan çıkan akılları yine yoluna getirebilirler. Acele hakkında daha evvel vermiş olduğum nasihati kabul etmiş olsaydın şimdi aklın da yolundan çıkmazdı.

¹⁹ Suizan: Kötü san, kuşku.

Senin aklın benim aklımı kendisi gibi zannetti. Sen o aklını aydınlat çocuğum. Ona de ki herkesin aklını kendisi gibi zannetmesin. Bu sözü cepten söylemiyorum ha! Cepten söz söyleyenlerin cepleri delinip de sermayeleri yere dökülünce söyleyecek söz bulamazlar. Bir insanın kaynağı tabiat olur ise o cep delinmez ki hatta sermayesi de yere dökülüp kaybolsun.

“Herkesin aklı başka akılları da kendisi gibi zanneder.” sözü tabiat levhasının bir köşeciğinde yazılıdır. Bazıları bunu “Herkes âlemi kendisi gibi görür.” diye okurlar. Nasreddin Hoca’nın dediği gibi öyle de olur. Öyle de.

Fakat herkes âlemi kendisi gibi zannederse ne kadar aldanır, ne kadar zarar eder bilir misin? Mesela ben cahilim. Bütün âlemi de cahil kabul eder isem iş nereye varır? Yahut ben âlimim. Âlemi de âlim tanırısam yine iş nereye varır?

Böyleyken âlemi kendisi gibi görmek de her yiğidin kârı değildir. Pek çok adamlar kendisini asla göremezler ve tanımazlar. Âlemi bir öyle bir açıdan görürler ve o açıdan kendilerini de görmeleri lazım gelen bir açı olacağı malumsa da yaptıkları kıyaslarda kendilerini asla hesaba katmayıp yalnız âlemi kendi gördükleri gibi zannederler. Mesela, kendisi cahilse âlemi de öyle görür ama kendi cehaletini bilmez de yalnız âlem tepeden tırnağa cahildir zanneder. İşte aldanışın ve onun yüzden olan ziyanın en büyüğü de bu yüzden meydana olur.

Şu tuhaf ölçüyü zamanımızın haline tatbik edeyim de bak iş nasıl kendi kendisini meydana koyar:

Bu aralık İstanbul’da birçok kitaplar basılıyor. En çoğu ve hemen tümü kendi yazarlarının ümit ettikleri gibi bir ilgiye kavuşamıyor. Biçareler pek çok zarar ediyorlar. Hem de şu kitap yazıp ve basıp da rağbet görmemekten dolayı edilen zarar ne kadar büyüktür bilir misiniz? Yalnız basım masrafları ve kağıt bedeli olarak kaybedilen beş on bin kuruş olsa yine bir şey değildir. Şan da kaybediliyor. “Adam sen de filanın kitabı mı? O bir şey bilmez bir adamdır.” deniliyor ki işte bu zoraki pek ağır bir zarardır.

Ya bu zararların sebebi? Evet! Sebebi şudur ki bu kitapları yazan yazarların en çoğu şu şekildedir: “C.” Bu şeklin ne demek olduğunu anlıyorsun ya? Mesela birisi üç kere üçün dokuz edeceğini ve dokuz on sekizin yarısı ve yirmi yedinin üçte biri olduğunu ve dolayısıyla üç kere dokuz demekle iki dokuz ve bir üç kere üç demek aynı olduklarını öğrendiği gibi “Vay bunlar

ne büyük hakikatler! Ben bunları evvel bilmez idim! Demek oluyor ki bunları hiçbir kimse de bilmez! Aman şunu bir kitapla basayım.” diye derhâl ve en evvel kitabın ismini aramaya başlar. “Hesap İlmî” der. Pek küçük görür. “Matematik İlmî” der. Beğenemez. Nihayet “Matematik Kurallarının Mucizeleri” gibi gösterişli bir isim bularak hemen yazar. Basar. Bu kitabın girişini görenler şaşarlar. “Bu büyük bilim devrinde üç kere üçün dokuz edeceğine ve dokuz on sekizin yarısı ve yirmi yedinin üçte biri olduğuna dair bir faydalı bir kitap olmaması uygun görülemediği için bu hizmeti de âcizane ben üstlendim. Görülecek hataların affedilip gizlenmesi bilim adamlarından rica olunur.” diye bir girişmiştir ki herifin kendisini Nevton zannetmiş olduğunu alçakgönüllülüğü içinde gösterdiği büyüklüğünden anlarlar. Bir de kitap yazılıp basılmaya kalkınca piyasaya çıkınca ya Allah ya Allah ya Allah sekiz tanesini alacak kadar cahil bulunup gerisi üzerine sineklerin yardımıyla “üç kere üç dokuz eder ve bunun ispatı şu $3+3+3=9$ ’dur” diye ettiği bir ispatın uçları 300 ve yahut 3000 ve yahut 3000000 ve rastgele sıfırların bazıları rakamların sol tarafına gelirse şöyle 0003, 0000003 olurlar da kıymetlerine bir zarar gelmemiş olduğundan dolayı yeni Nevtonu memnun bırakırlar.

Gördün mü efendim? Şimdi bu muhterem zat dünyayı ne gözle gördüyse o gözün kendisini de göreceği bir göz olması lazım geldiği halde görmediğinden dolayı ne zarar ve ziyana uğradı? Bu halin aksi de yine böyledir. Mesela öte tarafta matematik ilminin bir eski kurdu vardı ki bu ilimde pir olmuştur. 289 adedini 198 ile çarpıp edip de çarpımı elde ettikleri zaman bu hesabın doğru olup olmadığını anlamak için dokuzları atarak bir sağlama yaptıklarını görür. O zanneder ki herkes bu sağlamanın aslı astarını bilir de öyle yapar. Hâlbuki ben yemin ederim ki bu sağlamayı yapanların binde dördü şu dokuzları attıktan eyledikten sonra kalan miktarların meselenin sıhhatini göstermesi ne matematik hikmetine dayandığını bilmeyerek körü körüne yaparlar. Öyle ki bizim matematik kurdu bu terazinin pek tehlikeli bir terazi olduğunu ve mesela çarpım 8968 olacak iken 6889 olmak mertebesinde yanlış bile olsa yine bahsettiğimiz dokuzlu sağlamanın bu yanlış doğru göstereceğini bilir ve asla hata etmemek üzere bölmeli sağlama yapmak yolunu tercih ettiğini teslim eder. Lakin ne fayda ki bu anlaşılması güç işler herkesin bileceği adi hususlardır zannıyla bunları meslektaşlarının ilgisine sunmaya lüzum bile göremez. Niçin? Ya o da âlemi kendisi gibi görüyor ve bu yüzden o da bu yüzden bir ziyan görüyor ve gösteriyor.

Ya ne yapmalı efendim?

Ne mi yapmalı? Beyim biraz gayret ve çaba gösterip de bu gibi şeylerde bilge kişilerin görüşlerini hakem tayin etmeli. Ve âlemde her şeyin hakiki mahiyetini ortaya koyup vicdanı bile maddiyat gibi karşılayıp ve dengelemeli. Aman! Aman! Of! Of!

Ne var efendim?

Yine mi felsefeden mi dem vurdun? Yine mi hikmetden?

Ha! Vallahi hata ettim. Koca karı masalı söyleyecektim. Affedersin efendim.

Vallahi birader beni mazur gör. Kabahat bende değil. Ne yapayım? Ben masalımı söylerken sen hakkımda suizan ettin. Ben de müdafaa göstermek için bir söze başladım. Söz sözü açtı. Açılan sözler uzandı. Vardı buralara kadar geldi. Bir adam hakkında suizan veyahut suizanın daha büyüğü olan iftira edilir de o adam sesini çıkarmazsa suizan veyahut iftira edilen kabahati gerçekte de yapmış gibi ceza görür. Gerçi senin bana olan suizanın gibi bir suizannın maddi cezası yoktur. Ama mana vardır ya! Sen ceza olarak beni ayıplardın. Benim içinse bu ceza pek büyük bir cezadır.

Kısacası efendim herkes kendi hakkında edilen suizanları ve iftiraları defetmeye mecburdur. Hatta bazı adamlar vardır ki kendisine yakıştırılan kabahatleri gerçekten yapmış oldukları halde bile müdafaa gösterirler ki bu suretle gösterilen müdafaaya inkâr derler.

Lakırdının mertçesini mi istersin? Namuslu bir adam için iftiradan müdafaa ne kadar şanlıysa kabahatini inkâr da o kadar ayıp sayılır. Zira edilen iftira kendisinin sırma gümüşü gibi namusunu lekelemek içindir. Buna tahammül feylesofluk addolunmak şöyle dursun hatta eşeklik addolunur. İftiraya karşı gelememek de mağlubiyet sayılır ki yiğit olan adam ne eşekliğe tahammül edebilir ne de mağlubiyete. Galibiyet şanı büyüklük; insaniyet denilen şeyler mert olanların, yiğit olanların şanıdır. İnsan bir kabahati edip de sonra inkâra kalkışırsa şu inkâr korkudan doğacağından bir kere ilk bakışta hükmedilir ki o adam korkaktır. Sonra inkâr demek hakikati gizlemek demek olup bu ise yalan ile aynı şey olacağından inkâr edene yalancı demeye ve onu bir yalancı gibi aşağılamaya da herkesin hakkı vardır. Hoş inkâr ettiği halde kabahati ispat edilirse yalancılığı da yüzüne karşı ispat bulur ya!..

Mert misin? Yalan söylemek mert için aşağılayıcı bir durumu kabul etmektir. Yalan söylemek kabahat etmekten daha büyük ayıptır. İnsan garezinin zoruyla ister istemez bazı kabahatler yapabilir. Her kabahat için de ceza tayin edilmiştir. Hem de cezalar daima kabahatlerle uyumlu olduğundan kabahat eden adam cezasını görünce, gördüğü ceza ettiği kabahatle denk düştüğünden paklanmış olur. Günah ettiğimiz zaman tövbenin günahı pakladığı gibi.

Lakin kabahat sahibi olan inkâr da ederse, Allah nazarında isyankâr sayılır. Zira ettiği kabahatin lekesi ceza suyuyla henüz yıkanıp paklanmamış; üzerine bir de korkaklık, yalancılık yani toptan alçaklık lekesi gelmiştir.

“İbadet gizli kabahat gizli mi” mi dedin? Doğru bir sözdür. Fakat sen yanlış anlamış olmalısın. Zira bu söz pek doğru bir sözse de burada bana cevap olarak söylenecek edilecek sözlerden değildir. Evet efendim! İbadet gizli kabahat gizlidir. Ancak o kabahat, şariat ve ahlakın lanet derecesinde kötü gördüğü kabahatler olup bir adam nefsi için kötülüğü kabul edip de bu kabahati işleyecek olursa bari diğerlerine kötü örnek olmaması için gizli olarak kötülük yapması ahlak tarafından emir ve tavsiye olunmuştur.

Ama diyeceksin ki artık eşek gibi cezaya razı olmak da akıl kârı mıdır? İşte bu lakırdıda yerden göğe kadar hakkın vardır. Cezaya kimse razı olmak istemez. Hele ben hiç istemem ya. Ne yapayım efendim dayanamam. Lakin cezaya dayanamayacak olan bir adam kabahat de etmemeli. Kabahat etmedikten sonra sana ceza etmek kimsenin haddine düşmemiştir. Edilse zulme uğramış olursun ki mazlum olmak insan için gerek Allah katında gerek insanlar arasında ödüle layık olan bir nimettir.

Kabahat neyle edilir bilir misin? Hani ya sana bundan evvel terkini tavsiye ettiğim acele yok mu? İşte insan kabahati de o acele belasıyla eder. Bak sana bir örnek göstereyim. Hem de ne örnek. Şeker gibi tatlı!

Hırsına yenilmiş olan bir şehvet sahibi, kavuşmaktan men edildiği bir yere göz dikip durur. O anda herifin gözüne dünya görünmez. Eğer acele etmemiş olsa da yarım saat sabretse bu şehvani mecburiyet kalır mı? O halde hapse girer mi? Âlemin gözünde rezil ve kötü ünlü olur mu? Artık inan, iman getir ki acele fena bir şeydir. Kabahatler de acelenin kötülüğünden yapılır. Kabahat eden ceza görür. Kabahatini inkâr etmeyi başaran, maddeten cezadan kurtulursa kendi vicdanı önünde yalancı, namert, alçak olmak gibi bir edebi mahkumiyet altında kalır.

Hay Allah layıkımı versin! Yine asıl konudan çıktık be! Canım kardaşım affet! “Lakırdı lakırdıyı açar.” dedim ya. Bizim lakırdılar da hep birbirini açıyor. Lakırdı açıldıktan sonra artık açık bırakıp da geçmek olamaz ya! Ötesini beri edip kapatmak mecburidir. Sen en âlâsını ister

misin? Biz hikâyeden buraya kadar geçen miktarı güzelce bir özetleyelim de sonra işimizde devam edelim.

İşte edeceğimiz özet şudur:

“Bir karı koca var imiş ki çirkin imişler.”

Bu kadar değil miydi? Bu kadardı da karı ile kocanın nasıl çirkin olduklarını tarif edecek ve en evvel kariyi ele alacaktık. Artık öyle suizanlardan filanlardan vazgeç de Allah’ı seversen hikâyemizde devam edelim. İşte hikâyenin gerisi: Ben devam ediyorum.

Mahcema²⁰ Hanım... Ne şaşıyorsun ya? Mahcema Hanım tabii! Hikâyelerine başladığımız karı ile koca yok mu? İşte onlardan karının adı Mahcema Hanım’dır. Beğenemedin mi yoksa!

Ha anladım anladım! Sen demek istersin ki bir çirkin karının ismi Mahcema Hanım olmamalıydı. Fakat niçin olmamalıydı? Mahcema Hanım demek yüzü ay gibi güzel olan hanım demek olduğu için mi? Varsın öyle olsun. Sizin kölenin ismi de Mercan’dır. Mercan demek sülyen²¹ gibi kıpkırmızı bir renkte olan şey değil midir? Gerçekten sizin Arap dilini çıkardığı zaman mercan gibi kıpkırmızı olduğu görülür ama bu söz Arabın dilini işaret etmez. Bütün vücuduna isim olmuştur. Bak artık adına olarak bulursan yağa bala ver! Hem efendim sen öyle her şeyin ismine önem verme. Her şeyin ismine önem vermek de aceleden gelir. Mesela karnı burnunda zeytinyağı tulumu gibi bir adamın ismine “Nahifî Efendi” demişlerse bu ismi işittiğin anda o adamı çiroz balığı gibi sınıksız kupkuru bir şey zannedersen sonra hatanı görünce mahcup olursun.

Bunu sana söylemem yalnız şahıs isimlerini işittiğin gibi kabul etmemen için değildir. Sen var yine her ismi “Emin” olan zattan emniyet, “Salih” olandan doğruluk, “Sıdkı” olandan sadakat; kısaca her ismin sahibinden o ismin tayin eylediği sıfatı bekleyedur. Herkes hakkında iyi niyet besleme, iyi niyet fena bir şey değildir. Kibarlığı en uygun olan yüce kişiye bu gerekir. Asıl amacım eşyanın bile isimlerinde gördüğün pehpehelere, kehkehelere kapılma demektir. Mesela *Mugni't-Tullâb*²² başlıklı bir kitap görürsün. “Mugnî” gına veren, gani eden, insanı başka bir şeyden tok kılan demek olduğuna göre aceleden zannedersin ki bu kitap sana gına

²⁰ Mahcema: Ay yüzlü anlamına gelen, güzel yüzlü kişileri anlatmak için kullanılan söz.

²¹ Sülyen: Erimiş kurşunun bir hava akımında yükseltgenmesiyle üretilen, çok yoğun ve zehirli, pas önleyici astar boyaların hazırlanmasında kullanılan kırmızı boya.

²² Mugni't-Tullâb: Esiruddin El-Ebheri'nin meşhur mantık risalesi.

verecek, başka bir kitaba ihtiyaçtan kurtaracak. Bir de alır bakarsın ki yazarı daha kendisi bile beş on kadar gına veren yazara muhtaçtır. Ben böyle acelelerle pek çok kereler aldanmışım! Bari sen aldanmayasın diye söylüyorum.

Dünyada hiç aldanmamak ister misin? Öyle ise şu söyleyeceğim söze iyi kulak kabart! Gerek eşyanın, gerek şahısların yalnız isimlerine aldanmamazlık etme. Onlar hakkındaki vasıf ve nitelendirmelere de aldanmamaya çalış! Aklın her neye ererse ona önem ver. Gerisini yalnız dinle! Mesela Felatun Bey'i²³ işitesin ki alimmiş, kâtipmiş, şairmiş yani benzersizmiş diyorlar. Acele etme! Hemen inaniverme! Böyle şeylerde bir kere haberi veren adama bak. Alim midir? Kâtip midir? Şair midir? Alim, kâtip, şair olan bir adamın meziyetini ayırt edebilecek seviyede midir? Bundan sonra da Felatun Bey'in ilim ve kâtiplik ve şiirini kendisi mi imtihan etmiştir yoksa birinden mi işitmiştir? Birinden işitmişse o adamın hususi özellikleri bu anlamda doğru bir kaynak olmaya yeterli midir? Doğru kaynak olmak için yalancı olmamaya kadar lüzum vardır. Delil de ister. Bakalım Felatun Bey'in ilim, kâtiplik ve yazma yeteneğine dair ne örnek, ne delil sunabilirler! O örnekler bir adama gerçekten alim, kâtip, şair dedirtmeye kâfi şeyler midir?

Muradımı anlıyorsun ya! Her şeye körü körüne kapılmak büyük hatadır. Al sana bir örnek daha:

Filan şeyin filan hastalığa tek şifa olduğunu rivayet ediyorlar. Rivayet edenin hekim olup olmadığından başlayarak araştırmaya girişmezsen sonra buna inandığından dolayı yalnız mahcup değil zararlı da çıkarsın.

Yunanistan'dan dışarıya çıkmamış olan şair Homer, dünyada yaşanılan yerlerin orta yerinin Yunanistan olduğunu rivayet etmiş, herkes de inanmış! Bunu rivayet edene mi şaşarsın yoksa bu rivayete inananlara mı? Ben rivayet edenin yalan söylemekte mutlak bağımsız olması itibarıyla, asıl o rivayete inanmış olanların aklına şaşarım. Sözü kısa keseyim. İnanmak için asla acele etme. Her ne olursa olsun en evvel inanmamaktan başla. Onu sana inandırmaya çalışsınlar. O maksatla ne kadar senet, delil filan varsa getirsinler. Hepsini gözden geçir. Sonra inanmak işine gelirse inan, gelmezse inanma. Eğer birinci defada inanırsan artık sana delil getirmeye hacet görmezler. Bundan dolayı sen de o şeye körü körüne inanmış olursun. Birisi

²³ Felatun Bey: Ahmet Mithat Efendi'nin *Felatun Bey ile Rakım Efendi* eserindeki karakter. "Yanlış Batılılaşmış" ve özentili bir karakter olmasıyla tanınır.

sana “Niçin buna inandın!” dese niçin inanmış olduğunu kendin de bilemediğin için hiçbir cevap veremezsin. Hem inanmak hususunda aceleci ve kayıtsız olan adam birbirine zıt ve ters olan iki şeye de inanır ve bu suretle bazı noktalar üzerinde şaşırıp kalır. Mesela sana bir yer elması göstermişler ve “İşte turp diye buna derler, inan ki bu turptur.” demişler. Sen de yer elmasının turp olduğuna inanmışsın. Bir başka vakitte diğeri gelip bir şalgam göstermiş ve “İşte bu turptur. Bunun turp olduğuna inan” demiş. Sen de inanmışsın. Derken bir gün olmuş ki gözlerinin önüne bir turp, bir şalgam, bir yer elması koymuşlar ve bunların ne olduğu hakkında fikrini sormuşlar. Sen evvela yer elmasını gösterip “bu turptur”, ikinci olarak şalgamı gösterip “bu da turptur”, üçüncüsünde turpu gösterip “işte bunun ne olduğunu bilemedim” demişsin. Tuhaf değil mi? “A canım ayrı ayrı iki şeyin ikisi dahi turp olamaz ya! Şuna kesin bir cevap ver.” dediklerinde omuzunu silkmekten ve yahut boynunu bükmekten başka ne cevap verirsin?

Bazı tuhaf adamlar gördüm ki “Adam senin feylesof dediğin ne olacak? Feylesof olmak ister misin? Ne söylerse inanmayiverirsin oldu bitti.” derler. Felsefenin bu gizli sırrına vâkıf olmadıkları için böyle derler. Yukarıdan beri detaylandırıdığım üzere her ne kadar feylesof bir şeye inanmak hususunda had safhada güçlük gösterir. Ama bu güçlüğü haber verilen şey hakkında ne kadar delil, delil var ise almak için gösterir. Bundan muradı ise ileride şalgama da turp, yer elmasına da turp deyip de asıl turpa ne diyeceğini bilememek gibi bir tuhafılıktan kurtulmaktır.

Gerçi hem sözü kısa keseyim dedim hem de biraz uzattım. Lakin zannederim ki can sıkacak kadar da yavan bir söz söylemedim. Herhâlde seni eğlendirebilmişim inancındayım.

Özellikle hikâyeyi neresinde bırakmış olduğumu da hatırdan çıkarmadım. Hâlâ aklımdadır. “Mahcemel Hanım...” demiştim de yine söz açılıp buraya kadar güçlükle kapatabilmiştim. Ben bu hikâyeyi ilk işittiğim zaman “Mahcemel Hanım” dedikleri gibi acelemden kendimi kaybetmiştim. Gözlerimin içine doğru bir nur saçıldı zannettim. Çünkü efendim kulunuz pek hayalperest bir çocuğum. Hayallerimeyse gerçeklik kadar vücut veririm. Ama bak sen de bir kere düşün! Mahcemel! Mahcemel bu! Allah için hayal et! Zihninde bir kız bul ki yüzü ay gibidir. Mesela o kızın yüzündeki benler dahi yıldızlar gibi parıl parıl parlar. Parlak göğsü mutlaka güneş gibidir. İki taraftan omuzuna sarkan saçları kuyruklu yıldızın kuyruğu gibi nurludur. Mesela o kız yüzüne bir duvak koymuşsa kapalı havada ay nurunu güya gözlerimizden gizlemeye etmeye çalışıp hâlbuki bir kat daha süsle sunan eden kar gibi beyaz bulutlar keyfini verir. Gök mavisi gözleriyle hangi tarafa iltifat edecek olsa bakışlarının ışıklarının alevi gibi ışık saçarak fırlar gider. Mesela o kız bana olan aşk ve şevkinin icabıyla ağlayacak olsa içinden ışıklı noktalar fırlayan gözlerden akıttığı yaşlar dahi gece gökyüzünden inişi görülen olunan fosforlu nurlar gibi allı yeşilli kandil kandil düşer. Bu sevgilim karşımda nazlı nazlı yürüyecek olsa geçtiği yol üzerinde samanyolu gibi bir iz bırakır. Ya böyle semavi bir sevgilinin aşkının tesiri dahi yıldırım gibi süratli olmaz mı? Olur, ama ah, yüz binlerce ah ki şayet o Mahcemel’i bir gazap ve kin bulutu içine alırsa inleyen aşığına karşı gök gibi gürler. Gürler de aşığın dahi gözünden şimşekler çıkar!

Vay yazar efendi! Sen istersen pek şairce şeyler de yazabilirmişsin. Ben seni pek sıradan, pek sade bir şey sanırdım.

Vay hayalimi beğendin mi? Âcizane efendim âcizane!

Fakat bizim hikâyesine başladığımız Mahcemel Hanım insana bu kadar şiirsel hayaller verecek olan güzellerden değildi. Ne yalan söyleyeyim? Değildi. Evvelce de söyledim ya? Kendisi biçare, çirkindi. Hatta ben ismini işittiğim zaman acelemden yazıldığı üzere bir hayale düşmüş olduğum halde sonra kendisini görünce hayallerimde hata etmiş, aldanmış olduğumu anlayarak mahcup bile olmuşum.

Ya sen Mahcema1 Hanım'ı gördün mü?

Hayır! Bizzat görmedim. Sen hayat hikâyelerini işittiğın şahısların hangisini kendi gözlerinle gördün ki ben de Mahcema1 Hanım'ı göreyim? Kendisini ileride senin de göreceğın gibi görmüşüm. İsmiyle uygun özellikleri taşımadığını o şekilde anlamıştım.

Acayip. Bu karı bu kadar çirkindi ha? Evet! İşte şu kadar çirkindi:

Boy, orta boylu adamın ancak göğsüne gelir. Vücut, “zayıf” denilen vücutlar onun yanında balık etli addolunabilecek bir haldedir. Memeleri olmasa...

Şu “meme” lafı da nasıl insanın ağzının suyunu akıtır. Fakat koyun memesi denilse böyle bir etki bırakmaz. “İnsan memesi” denilirse ağız sulanmaya başlar. “Ana memesi” denildiği gibi yüreklere bir yufkalık gelir. “Karı memesi” denildiği zaman ağzın sulanması artar. Allah muhafaza, birisi “kız memesi” derse var ya? İşte ben evlenmeye razı olmayan ve şehvet ihtiyaçlarını rezil bir yolda arayan bir şahsı şu mübarek lafla evlenmeye kandırmış olduğumu iftiharla sunarım. Lakin bizim Mahcemal Hanım’ın memeleri ağız sulandıracak memelerden değildir. Onların yaptıkları hizmet, koynuna iki kartopu saklamış ve bu kartoplarının uçlarına dahi birer mercan oturmuş zannedilen karıların memelerinin göğse ettikleri süs hizmetiyle alakası yoktur. Yalnız kaburga kemiklerinin göğüs tarafından sayılabilmelerini engelleyecek kadar bir saklama ve gizleme hizmetinde bulunabilirlerdi.

Böyle bir vücudun aynası demek olan çehrede ne görülebilir! Bir kansızlık, bir cansızlık, bir sarılık, bir baygınlık... bir... bir...

Avurtların biraz çukurluğu yanak elmacıklarının bakışlarda biraz daha yükseltmiş ve şu halde yanak derisinin çekilmiş olması burnu dahi bakışlarda biraz büyültmüştür. İhtimal ki Mahcemal Hanım küçük ve zarif ağızlı bir karı olabilirdi. Ancak zayıf adamın dudakları da ekseriya kaytan gibi inceleceğinden sebeple ağza mutlaka bir yayvanlık verir. Ya dudakların solukluğu?..

Gözlerin çukurda olacağını buraya kadar ettiğim tarif sana ima edebilmiştir. Kudretine, kuvvetine kurban olduğum! Bu gözleri biraz da yeşilce yaratmış idi. Yeşilce gözü sevmezsin öyle değil mi? Başka renkler var iken artık yeşil renk olan göz de sevilir mi? Ben bilakis pek severim. Her gözü severim ama göz dediğin şey dahi adamakıllı bir çehrede olmalıdır.

Mahcemal Hanım’da şakaklar biraz çukurcadır. Zaten de öyle olacak değil mi ya? Hele saçlar da biraz seyrekçe olduklarından bu çukurları örtmekten acizdirler. Özetle efendim, Mahcemal Hanım’da öyle bazı hanımlar gibi billurdan değil; belki alçı veya ak mermerden yapılmış zannedilen ve hâlbuki o cila, o saflık, o şaşaa, ak mermerde bile bulunamayan gerdan ve göğüs yok idi. Bazı hanımlarda Allah’ın bir özel nimeti olarak görülen ve pamuktan hem

daha beyaz hem daha yumuşak olup her mafsalı²⁴ çukurlaşmış bulunmasıyla insanın sıktıkça sıkacağı, öptükçe öpeceği gelen eller yoktu. Özellikle ki güzellerin güzellikleri icabından olan şahane bir azamet ve muhteşem bir vakar da yoktu.

Gördün mü çirkin karıyı? İşte sana bir çirkin karı! Ama bu çirkin karının ne bir karış burnu vardı, ne de tandır kadar başı! Zaten bir karış burun ile tandır kadar baş kimsede bulunmaz ki Mahcemel Hanım'da bulunsun.

Mahcemel Hanım'a çirkin dedik. O çirkinliğin çehresini dahi tarif ettik ve vasıflandırdık. Evet, Hanım şu tarif olunan halleriyle o kadar çirkindi ki sen görsen "Of!" diye başını öteye çevirirdin. Ancak bakalım bu çirkinliğin hakikati nerden ibaretti? Bakmaya ne hacet? Bakmadan sana ben haber vereyim. Bu çirkinliğin hakikati zayıflıktan başka hiçbir şey değildi. Sen şimdi Mahcemel Hanım'ı görsen başını öteye çevirecek değil miydin? Eğer bu hanımı biraz semirtecek olsak o zaman nefretle başını öteye çevirmek şöyle dursun iltifattan da öte adeta hanımı yüreğine sokacağın gelirdi.

Öyledir birader öyledir. Evvelce demiş olduğum gibidir. Ya dünyada hiç güzel yoktur. Yahut her karı güzeldir. Şu ikinci söz ise daha doğrudur. Her karı güzeldir. Şu kadar var ki bazı karıların aşırı şişmanlıkları, bazılarının zayıflıkları güzelliklerini gizlemiştir. Yok eğer Allah muhafaza bir hastalıkları, bir sakatlıkları bulunursa ona diyeceğim yoktur.

²⁴ Mafsalı: Eklem.

Müsaade buyur da konudan sapmadan bir söz söyleyeyim: Şimdi sen benim asıl fikrimi sorar mısın? Ama asıl fikrimi! Hani ya hikâyenin yazarı olmak dolayısıyla her makama göre arz etmeye mecbur olduğum fikirlerden olmayıp kendim için delil kabul etmiş olduğum fikir!

İşte benim asıl fikrimi sorarsan sana arz edeyim ki güzellikte cin peri cihanının yegane bir dilberi olan karıyı ben sevmem. Bunda hikmet ne olduğunu mu soruyorsun? Pekâlâ! Sana hikmetini söyleyeyim:

Sorarım ki sen birisini sevmekten mi lezzet alırsın yoksa o birisi tarafından seilmekten yani o birisinin seni sevmesinden mi? Eğer bu soruma cevap vermek hususunda da acele edersen dersin ki “Ben birisini sevdiğim zaman memnun olurum.” Bunu söylersin de sonra bir sevgiliyi sevmekte olan lezzetin ne büyük bir lezzet olduğunu bana anlatmak için ağzından salyalarını akıtarak tariflere kalkışırsın. Fakat ben sana temin edeceğim ki lezzet denilen şey bir sevgiliyi sevmekte değildir. Sen bir sevgiliyi ne kadar sevsen de o seni sevmedikten sonra bu muhabbetin bir lezzetini bulmak şöyle dursun hatta azap bile çekersin. Sözün gelişinden şimdi anlıyor musun ki asıl lezzet seilmektedir?

Bu hükmü anladıktan sonra bunu yukarıki sözümüze uygulayınca:

Ben ne demiştim? Zamanın en güzeli sayılan güzelleri sevmem demiştim. Zira zamanın en güzellerini herkes sever. O güzel de kendisine can atan bin kişi içinde beğenir beğenir de en ziyade zevkine gideni sever. Eğer bin kişi içinde en ziyade zevkine gideni ben olacak olsam zannedersin ki mesut olurum. Ancak bir kere bin baht içinde benim bahtım ne kadar kuvvet gösterebilir ki hepsinde galip olayım!

İkincisi, velev ki başarılı olayım. Bir kere başarılı diye artık rakipler teslim olmaz. Sonsuza kadar çalışırlar. İhtimal ki bir gün olup da başarılı da olurlar.

Şu hale göre o cihan sevgilisi beni sevmiş olsun. Bana “Seni pek seviyorum, senin için bayılıyorum, dünya gözümde değil.” gibi bin büyü okusun. Lakin ben senin gibi aceleci olmadığımından ve her şeye derhâl inanamayacağımdan bu gibi büyülere kulak vermekte acele edemem.

Anladığıma göre insanın ilk defa olarak gördüğü sevgili bile bu lakırdıları söylemiş. Hâlbuki o adamı ne zamandan beri tanıyıp bu kadar muhabbeti nasıl peyda eylediği araştırılacak olsa insanın yüzü kızarır!.. Ya beyefendi az, hem de pek az bir zaman sonra sevgiliye “*Adyö*”²⁵ der ise sevgilinin gözünde cihan zindan kesilecek mi?

Heyhat!

Böyle olduktan sonra ne zevk meydana gelir?

Kısacası arkadaş, demek isterim ki pek güzel olup da seveni, müşterisi çok olan bir karının beni sevmeyeceğini pek yakından bildiğimden onun aşkından sohbetinden filanından bir lezzet alamam ki hatta kendisini sevebileyim. Ama “çirkin” tabir olunan dişi insanların sevenleri, müşterileri az ve belki de hiç yoktur. Dolayısıyla, ben onlardan birisinin muhabbetini kendi üzerime davet edersem o da beni sever. Zira beni sevmeyip de başka kimi sevecek. Farz edelim ki ona benim gibi ve benim kadar rağbet edecek başkası da bulunabilmiş. Bulunursa nihayet bir, iki, üç bulunabilecektir. O halde ben de gayret ederim, kendimi diğer üç rakibimden daha ziyade sevdirmeye çalışırım da yine sevgilimin nazarında en seçkin, en tercih edilen ben olurum.

²⁵ *Adyö* (Fr. *Adieux*): “Hoşça kal” anlamına gelen Fransızca bir sözdür.

Ha! Sen şimdi diyeceksin ki ey yazar galiba sen kendin çirkin bir adamsın da seni karılar sevmeyeceklerini bildiğinden bu şekilde anlamlar çıkarmaya kalkışıyorsun. Hatta öteden beri güzellik aleyhinde bulunman da mutlaka bundan dolayıdır.

Nafile! Bu lakırdıya hiç lüzum yoktur birader. Evvela beni herkes yani görenler tanır ki nasıl bir adamım. Gerçi insan kendisi için çirkinliği asla kabul etmez. Bunu ben evvel itiraf etmiştim. Fakat farz et ki ben gerçekten çirkin bir adamım. Yaratılışım gereğince kendimi çirkin bulmayıp da güzel bulacaksam artık güzelliği yermeye lüzum kalır mı? Aynı şekilde, bir adam kendisini güzel bulduktan sonra karıların kendisini sevmeyeceklerini hesaba bile katmaz ki ona dair bir ihtiyatlıca söz söylesin. Herkes mutlaka kendisini karılar sevecektir zanneder. Bu zan, bu inanç erkeklerde de vardır karılarda da. Hem de geneldir. Nefsinde bir küçük tecrübe et de bak sözümü nasıl doğru ve haklı bulursun. Şöyle ki:

Zihnin bin türlü şeylerle meşgul olduğu halde sokakta boynunu büküp sümüğünü çekip giderken bir de bakarsın ki karşı taraftan bir veya birkaç genç kadın belirir. Derhâl zihnindeki meşguliyet bertaraf olur.

Yüreğin içinde birtakım hisler uyanır. Başın yukarıya kalkar. Belin doğrulur. Göğsünü germeye başlarsın. Gözlerin nurlanır. Hatta biraz daha zamparaysan fesini, boyunbağını filanı da düzeltmeye başlarsın. Yüreğin sana der ki bu karılar seni mutlaka beğendiler. Karıların yanından öyle bir geçiş geçersin ki dışarıdan dikkatli birisi senin tavrını inceleyecek olsa adeta kadınlar üzerine horoz gibi kanat gererek ve hindi gibi kabararak geçtiğini görür. Ya o halde sen bu tavrı niçin giydin? Eğer karılar seni beğenmeyeceklerini bilseydin böyle şişip kabarmaya mecburiyet görür müydün? Ne gezer? Hatta seni beğenmeyeceklerini bilseydin hiddetinden, utancından sokağa sapıp gözlerine bile görünmemek isterdin.

İşte bilmiş ol ki âlemde her erkek böyledir. Herhangi bir erkek olursa karı yanında yahut karılar içinde bulunduğu zaman mutlaka karıların kendisini beğenecekleri hayaliyle iftihar eder.

Lakırdıyı şuraya getirecektik ki benim güzel kariya rağbetim olmaması kendimi çirkin gördüğüm için bir güzel karının beni beğenmeyeceği düşüncesinden değildir. Belki sevgilim güzel olursa kendisine rağbet eden çok bulunacağı için binlerce hayranı ve sevdalısı içinde

benden daha güzel ve benden daha sevimli birisini bulabileceği ve sevgilim çirkin olduğu zamansa benden başka kimsenin rağbetini göremeyerek olanca muhabbetini bana vereceği düşüncesinden dolayıdır.

Anladın mı iki gözüm? Eğer bunu anladınsa şunu da bilmiş ol ki karısı aşırı derecede güzel olan adamın rahatı mutlaka azdır. İnanmazsan on beş yirmi karı kocanın muhabbet ve rahatlarını bir kıyasla da bak. Sözlerimi nasıl doğru bulursun. Fakat bu söylediğim lakırdıyı bir genel bir kural gibi de değerlendirme. Genel kuralların bile istisnası olabilir. İhtimal ki pek güzel bir karının eşine muhabbeti de pek ziyade olur. Bu saadet öyle bir saadettir ki öyle olur olmaz bahtiyarlara kısmet ve kolayca nasip olmaz.

Bu meselelerde benim çirkin olmaklığımyı farz eylediğin gibi kıskanç bir adam olduğumu da farz ediyor musun? “Yazar pek kıskanç bir adam olmalıdır ki karısını kıskanacağı için güzel olmasını tehlikeli buluyor da ondan dolayı çirkin olmasını tercih ediyor.” diyor musun?

Çirkin olmasını kıskançlığımdan dolayı tercih etmiyorum. Beni sevmesi için tercih ettiğimi ve bunun farklı cephelerini şimdiye kadar arz etmiş olduğum gibi gerisini de bundan sonra anlarsın. Fakat kendimin kıskanç, hem de ziyadece kıskanç bir adam olduğumu inkâr etmem. Niçin inkâr edeyim? Kıskançlık neden gelir? Kariya olan ziyadece bir muhabbetten değil mi? Öyleyse bana karı olacak hanım kıskanç olduğumdan dolayı bana darılmaz. Tam aksine kendi hakkında pek kayıtsız bulunursam o zaman darılır. Zira kayıtsız bulunmam sevgimin azlığından doğar. Yine söz uzadı diye canın sıkılmıyor ya? Zannederim ki hikâyenin böyle tatlı yerlerinde söz ne kadar uzarsa canın sıkılmaz. Artık anladım. Senin canını sıkın şey felsefi şeylerdir. Ben de zaten felsefeden bahsetmiyorum ya?

Mademki canın sıkılmıyor ve mademki hikâyenin şu tatlı cihetlerinden lezzet alıyorsun öyleyse gel işe bir de şu yönden bakalım:

Çirkince bir karı sevmekteki lezzeti hiç tecrübe etmişliğin var mıdır? Kesin fikrim olmadığı yönündedir. İnkâr etme. Yoktur ya! Çünkü çirkince bir karının sevebileceğini sana anlatır eder hiçbir kitap okumamışsındır. Yok ki okuyasın. Mertçe hisleri tahrik edecek olan kitapların hepsi aşk için güzel kariyı tavsiye ederler. Bu yüzden sen de hangi sevgiliye heveslenmişsen mutlaka güzel olması üzerine heveslenmişsindir. Bense! Söz aramızda değil

mi? İşte senden bir sırrımı saklamayacağım! Bu anlamda, aşk lezzetinin bu yönünü de tecrübe ettim, tattım. Tecrübemin neticesi olarak aldığım lezzeti sana da tarif edeyim mi? İşte:

Ama iyi dinle: Sen bir karının seni sevmesini ne kadar arzu edersen bilmiş ola ki bir karı da senin onu sevmeni o kadar ve hatta daha fazla arzu eder. Bir karının ölüm derecesinde üzülmelerini ister misin? Güzel olmadığını ve kendisini sevmediğini yüzüne karşı söyle! Böyle bir keder erkeği bile öldürür ya! Hele kariyı bütün bütün bitirdiği gündür. Bir karı böyle bir hakarete mümkün değil tahammül edemeyip hatta yirmi otuz sene beraber yaşadığı kocasından sadece böyle bir hakaret üzerine ayrılmış evini barkını yıkmış karı pek çoktur.

Şimdi bir karı çirkin olduğu zaman her ne kadar çirkin olmadığını teslim etmeyecek bile olsa, hiçbir erkek tarafından kendisine rağbet edilmediğini görünce üzülmeye başlar. Gide gide üzünlük yalnız üzünlük derecesinde de kalmaz. Keder derecesine, ümitsizlik derecesine varır. Biçare kadıncağz dünyaya gelmiş olduğuna pişman olur. Gece yatağına yattığı zaman herkesin kısmeti çıkıp!.. da kendi kısmeti bu kadar geciktiğini ve bundan sonra dahi çıkmamak ihtimalini düşündükçe yüreğinin yağı erir.

Bu halde bulunan bir kadına senin ilk ilgin ulaşınca ne olur bilir misin? Kendisini yalnız sevinçli mi etmiş olursun? İhya etmiş olursun ihya!

Ah! Bir kariya kendisini ihya etmiş olmak derecesinde yaranmak ne büyük saadettir? Dünya güzeli olan bir hanıma bu kadar yaranabilmiş olmak için pek büyük fedakârlıkları göze aldirmek lazım geldiği halde kederli ve ümitsiz olan bir kariyı ihya edebilmek bu kadar kolay olduğu akıllı biri için dikkat edilecek bir husustur!

Şimdi farz edelim ki sen bu üzgün karı ile evlenmişsin. Hâlbuki biçare kadıncağz bir müddet senin tarafından gördüğü iltifatların ciddi olduğuna inanamayarak aralıkta bir senin yüzüne o kadar mahzun mahzun bakar ki karının bu hüznünü gidermek senin için pek büyük bir lezzettir. Hele bir kere lazım gelen teminatları verdikten sonra sevincinden çıldırır. Boynuna sarılır. Öper koklar. “Aman Yarab! Dünyada bana ilgi gösteren, beni seven bir bu vardır. Artık ben de onu sevmez de ne yaparım? Sevmeliyim, ayağının bastığı toprak olmalıyım, tapmalıyım.” gibi zihninden geçen şeylerin alametlerini gerçek dünyada da yaparak gösterir.

Yukarıda ne demiştik? “En büyük lezzet sevimekte olur.” dememiş miydik? Ya bir insan için bundan ziyade sevimek olabilir mi? Bir karı tarafından seviliyorsun ki seni kendi gözünden kıskanacağı geliyor. Seni nasıl memnun edeceğini bilemiyor! Canını istemiş olsan verecek! Seni

mutlaka etmemek, elden kaçırmamak için her fedakârlığı göze aldirmaya her zaman hazır ve amade! Sana bu kadar meftunluğu güzel karıda bulamazsın ki ben dünyada hem güzel hem mütevazı, kıymet bilen hiçbir karı göremedim. Belki varsa da pek nadir olduğu için görememişimdir. Güzel olan bir karının seni ne kadar umursamaz olacağını ise bundan evvel ispat ettim. İyi düşün!

Neylerim o dünya güzelini ki güzelliğine olan gururundan dolayı sultana selam vermez. Meyleden bir bakışı için bir saat yalvarmalı. Diyelim ki hevesim pek artıp gelip de bir busecik rica edecek olsam reddedeceğine şüphe olmayıp isteğimi yerine getirecek olsa bile başından belayı defediyormuşçasına kaşlarını çatarak yapar ki bu kaş çatıklığını olanca hevesimi berbat eder.

Ama diyeceksin ki asıl lezzet dilberin bu naz ve işvesinde, bu nazlanma ve cilvesindedir. Evet! Âlemde bunu inkâr etmeyenler de çoktur. Lakin ben atasözleri içinde büyük büyük hikmetlerde bulmaktayım. Bir atasözü “Çok naz âşık usandırır.” der ki bu hikmetin sağlık ve isabetini kendi kendimde bile bulmuşumdur.

Senin için diyecek olsa olsa bir şey olabilir. Dersin ki artık karşımdaki karı çirkin olursa onda mutlaka bir zevk bulamam. Elbet bir güzel karı isterim. Pekâlâ, sen bu lakırdıyı söylersen ben de sana artık inat ediyorsun derim ve şunu da ilave ederim ki: Aşk ve özellikle aşkın arzusunun şiddetinden ibaret olduğunu herkese her şekilde kabul ettirebilirim. Güzel bir kariya duyulan sevginin kuvvet ve şiddetiye ona kavuşmak arzusu daha kuvvetli ve daha ziyade olduğundan gelir. Bu hale göre biraz müddet sohbet ve kavuşmadan sonra arzunun şiddeti bertaraf olunca muhabbet dahi sıradan bir sevgi derecesine iner.

Bu sözü de cebimden söylemiyorum. Sözlerini gerçek hikmet bildiğim koca karılar bile “Güzele doyum olur, huya doyum olmaz.” derler. Ben de genel şartları ve ahlakı aradım taradım araştırmam neticesinde hükmü yine böyle buldum.

Araştırmalarım sırasında bu fikri onaylamak üzere tesadüf ettiğim olaylardan birkaçını sana da söyleyeyim mi? Bu olaylar biraz acıklıysalar da iddiayı ispat için anlatıldıkları için zararı yoktur.

Bir adam bilirim ki adeta dünya güzeli denilebilecek bir odalı²⁶ var idi. Hatta bu cariyeyi sevgisi yüzünden pek pahalı satın almıştı. Yedi sekiz sene beraber hoşça yaşadıktan sonra tamam bu cariyeye hakkında hırs ve şehvani arzuları yatıştıktan sonra Beyoğlu'nda dolaşmaya başladı.

İsmi lazım değil. Bir zat daha bilirim. Eşi civar mahalleler içinde güzelliğiyle şöhretliyken hâlâ çapkınlıktan baş alamamış ve kadınların dediği gibi kendi karısının eline su koyamayacak, pabuçlarını çeviremeyecek olan şıllık ve şıfıntıların arzusunun derdiyle inlemeye devam etmiştir.

Sayacak olsam bu tarz insafsızları yüz elliye kadar çıkarabilirim. İçlerinde bazıları vardır ki misal isimlerini söyleyecek ve hallerini anlatacak olsam da kendilerini tanısan şaşarsın. En çoğu zeki, saf temiz kimselerdir.

Lakin sen bu adamların hallerini ayıplar mısın? Ayıplarsan hak kazanamazsın. Bunlar zampara, arzularına düşkün, gönülden seven adamlardır. Hırs, arzu ve bunların icabı olan ilgi ve aşk daima güzellik ve alımla yenilenmekte olduğunu onlar inkâr ederler. Daima tazeden taze isterler. Her yeni gördüklerine heves edip onların bu hevesiniyse evvelkilerin güzelliği men edemez. Ama heveslerinin hepsine mağlup olmazlar veyahut olamazlarmış. Zararı yok. Hevesin büyüğü küçüğü olmaz ki. Kendilerini mağlup edecek kadar büyük olan heves de hevestir, mağlup edemeyecek kadar küçük olan heves de hevestir. İş ki bir kere bu heves başlasın. Başladı mı? İşte evvelki karının muhabbeti bitti gitti demektir. Şimdi güzelliğe olan muhabbet hızlıca bitince olunca kıymette güzellik ile çirkinliğin eşit olması lazım gelmez mi?

İşte var, sen ister isen çirkine hiçbir itibar etme de olanca meylini güzele ver. Ben seni temin ederim ki biraz zaman geçince o güzel senin için alelade ve basbayağı bir karı halinde kalacaktır.

²⁶ Odalık: Bir erkeğin evine nikâhsız olarak aldığı kadın.

Bak bana şimdi darılırsan hak kazanırsın. Zira bu defa sözü bir açış açtım ki kapayım dedikçe açıla açıla açıldı gitti. Hem de hep senin fikirlerinin tersine gitti. Ama yine zararı yok. Vakit geçirmiş olduk! Hem de bu arada Mahcemal Hanım'ın kıymetinin derecesini de anlatabilmiş olduk. Şimdi bir de Cemal Efendi'yi anlatırsak eder isek iş biter gider.

Vay bu Cemal Efendi de kim?

Cemal Efendi hikâyesine başladığımız karı ile kocadan koca, yani Mahcemal Hanım'ın kocasıdır. Cemal Efendi karısı gibi öyle kıpkısa değildi. Upuzudu. Hem upuzundu hem de ipinceydi. Renk buğday rengi değil, Bursa kestanesine yakın olup bu kadar esmer olan bir adamın kılları da ne kadar siyah olacağı malumdur. Gözler üzüm! Lakin çavuş üzümü değil. İzmir siyahı! Kaş çatık! Sakal seyrekçe fakat telleri kalın. Bir teli koparıp bir bilirkişilere göstermiş olsak yağız atın yelesinden koparılmış olduğu davasında çatlayıncaya kadar ısrar ederdi. Göz lokmaca, alt dudak biraz sarkık. Burun oldukça değil gereği gibi hürmetli, azametli! Ön dişler dudaklardan dışarı fırlamaya çalışırlardı.

Nasıl? Cemal Efendi'yi gözlerinin önüne getiriyor musun? Öyleyse bu sırada şunu da ilave et:

Saçlarını daima bir haftalık tıraş kadar kırkar. Bu kafanın üzerinde dahi gayet geniş bir fes olup çatık kaşların uçlarını örter de burun üzerinde bulunan asıl çatık tarafını geometri rakamlarından 7 rakamı gibi bir şekilde gösterir.

Dua et ki karı olup da şu Cemal Efendi'ye varmamışsın. Bu herif insanın yanına geldiği zaman ölüm canlanmış ve başına da koskoca fes giymiş de insanın yanına gelir zannolunur. Öyle değil mi? Şimdi sen düşün ki acaba şu Cemal Efendi ile Mahcemal Hanım birbirini nasıl sevebilmişlerdir. Lakin güzellik, çirkinlik, sevmek, sevilme hakkında yukarıdan beri söylediğimiz sözleri hatırdan çıkarmamışsan bu sözüme sen cevap verebilirsin. Dersin ki:

Mahcemal Hanım âlemde kendisini başka bir kimsenin sevmeyeceğini bildiği için hazır kendi kısmetine düşmüş olan Cemal Efendi'yi ister istemez seveceği gibi Cemal Efendi de kendisine başka bir karının iltifat edemeyeceği kadar çirkin olduğunu insaf ederek görür de o da Mahcemal Hanım'ı ister istemez sever.

Böyle dersin değil mi? Böyle dersin ama hata edersin. Ben sana yukarıdan beri böyle mi demiştim? İnsan kendi çirkinliğine razı olacak mıydı ya? Olmayacak değil miydi? Dolayısıyla, bunların birbirini sevmeleri başka bir çıkarımdan doğar. O çıkarım ise, her birisini herhâlde güzel ve hiç olmazsa sevimli bulup onun için de birbirinin kendisini sevmekte oldukları delilini bulurlar.

O nasıl lakırdı? Güzellik için delile de mi muhtacız? Evet! Güzellik için delile de muhtacız. Eğer insanların haline dikkat dürbünü ile bakmış olsan bu meselede de beni haklı bulurdun. Bak sana göstereyim de gör ki güzellik için nasıl delile muhtacız.

Herkes kendi çehresini tanır mı tanımaz mı?

şimdi senin aklına gelir ki dünyada ayna icat olununcaya kadar herkes kendi çehresini tanımazdı da ayna icat olunduktan sonra herkes ona baktı ve kendi çehresini tanıdı.

Evet! Aklına gelen şu fikre doğrudur diyebiliriz. Lakin şunu da bil ki insan ne zaman çehresini görüp güzelliğinin derecesini anlamayı merak etmişse o zaman aynaya veyahut suya bakmak icat olunmuştur. Zira âlemde her icat bir gereklilik üzerine icat edilip lüzum görülmeyince hiçbir şey icat edilmemiştir. Bu lzumlar da sırasıyla ve birer birer görülmüştür. Biraz araştıracak olur isek insan için lüzumu varken hâlâ icat edilmemiş pek çok şeyler buluruz. Mesela, bir “uzağı işitten” lazım olduğu halde henüz yapılmamıştır. Öyle ya. Uzağı görmek için dürbün yapıldığı halde uzağı işitmek için bir “uzağı işitten” niçin yapılmamış olsun! Ona henüz sıra gelmediği için icat olunmamıştır. Ve insan bir şey henüz meydana çıkmadan onun hakkında tam ve kesin bilgi elde edemeyeceği için ayna icat oluncaya kadar da buna dair kesin bilgi oluşturamayıp icadından sonra lüzumlu hal ve durumlar sebebiyle ilim meydana gelmiş olmuş ve ona olan ihtiyaç dahi genel bir mahiyet kazanmıştır.

Aynayı icat ettiren ve sonra dahi kullanılması genelleştiren ihtiyaç yok mu? şşte o ihtiyaç herkesin yüzünün güzelliği için muhtaç olduğu delilden ibarettir.

Bak nasıl:

Farz et ki insan kendi dış görünüşünü görünceye kadar güzelliğinin derecesinden habersizdi. Zaten ele öyle olması lazım gelmez mi? şu halinde kendisine “Sen güzelsin.” deseler de merakını uyandırır, “Sen irkinsin.” deseler de. Hele “irkinsin” dedikleri vakitte bütün bütün merakını uyandırır. Gnl bu sözün doğruluk ve haklı olmasını bir türlü istemez. Bu hükmü ret için mutlaka bir delile muhtaçtır. Delil ise kendi yüzünü görmekle olur.

Güzel ama yazar efendi! Ya herif aynaya baktığı zaman kendisini çirkin görürse?..

Evet! Bunu ben de böyle farz edeceğim. Mesela herif ilk aynaya baktığında kendisini pek çirkin bulur. Mesela, bakar ki iki yanağının oporta yerinde hürmetli, azametli bir burun vardır. O kadar ki hemen aynadan dışarı fırlayıp da kendi gözlerine batacak zanneder. Bu burundan dolayı üzülür. Sıkılır. Bir aralık burnu evirerek çevirerek düzeltmek imknını arar.

Bulamaz. Nihayet dışarıda birçok adamlar da görür ki onlar da bu kesim bir buruna sahiptirler. Evet! Onları da bir aralık çirkin görmek ister. Lakin derhâl kendi burnu gözlerinin önüne gelir. Zaten mübarekin gözleri önünden bir yere ayrıldığı var mıdır?

Eğer diğerlerinin iri burunları çirkin olduğuna hükmedecek olsa kendi burnunun da çirkin olduğunu hükmetmek lazım gelip buna ise yüreği razı olmaz.

Nihayet burunları düzeltmek imkân dahilinde olmadığını görünce şu burun meselesinde inançları düzeltmeyi imkân dahilinde görür. Bu düşünme taşınma esnasında gözleri de irice burunlara alışıp neticede o muhterem zat burun denilen şeyin biraz hürmetlice olması lüzumunu bile hükmeder!..

“Artık insanın çehresinde bir görünüşte farkedilmeyip belli belirsiz noktadan ibaret burunlara da burun mu denilir. Burun denilen şey de biraz göze görünmelidir.” der ve bunun üzerine fetvayı verir.

Örneği, bu suretle burundan yakaladıktan sonra çek uzat istediğin yerlere kadar götür. Kaş, göz, kirpik, ağız, sakal, bıyık kısaca her aza²⁷ hakkında insan kendi fikrini bu suretle düzeltir eder ve bu düzeltme işindeyse aynaya ettiği her bakış bir delil yerine geçer.

Gördün mü efendi yüz güzelliği hususunda senede delile nasıl ihtiyacımız varmış? Uzağa gitmeye ne hacet? Eğer sen de vücudundaki azalardan beğenmediğin bir yer varsa onun kusur olmayıp saf güzellik olduğunu kendi açısından işte böyle ispat etmişsindir.

Ah! İnsan dünyada körü körüne yaşamayıp da kendi özel durumlarına dikkat edecek olsa?

Dikkat edecek olsa ne olur efendim?

Ne mi olur? Mükemmel insan olur. Âlemde tahsilin en mükemmeli budur ama onu çok kimse bilmez. İnsan bilse de o yola yönelse büyük bir tahsile sahip olur idi. Adeta diyebilirim ki hemen hemen başka bir tahsile de lüzum kalmaz idi.

İşte Mahcemat Hanım ile Cemal Efendi de kendi güzelliklerine şu delille razı olup veyahut hiçbir kimse bunların yüzlerine bakmamasından dolayı çirkinliklerini insaflica görüp,

²⁷ Aza: Vücut parçası, organ.

teslim edip birbirini sevmişler ve büyük bir sevgiyle ömür sürüp gitmişlerdir. Onlar ermiş muratlarına biz de çıkalım kerevetlerine.

Vay yazar efendi masal bitti mi? Hâlbuki biz henüz masal bekliyoruz.

İşte karı ile kocayı birbirine sevdirecek muratlarına kavuşturduk ya? Onlar muratlarına erdiler ve hatta sonra murat kerevetini bize terk ederek kendileri öbür dünyaya girdiler.

Canım bu nasıl masal? Mahiyeti “Bir varmış bir yokmuş, bir karı ile bir koca var imiş, çirkin imişler ama birbirini sevmişler. Onlar ermiş muratlarına, biz çıkalım kerevetlerine”den ibaret kaldı.

Hayır birader! Bu kadarcık bir hikâye böyle elli altmış sayfa doldurur mu? Ama sen sözü uzattıkça uzattın da...

Öyle ya! Fakat uzattıkça uzattığım söz hep karı koca masalı olup içinde sözün yönlendirmesiyle bazı mertebe başka masallar da varsa onlar da karıya kocaya ve karılığa kocalığa ait olan masallar gibi kafa yorup düşünenleri faydalandıracak şeylerdendir. Ya sana bir değirmencinin bir kara kedisini söylemiş olsaydım ne yapacaktın? Yine dua et, çoğu sayfalarda ağzın salyalarını akıtan bir karı koca masalını söyledim.

(Son)

Sözlük

Dağarcık: Bellek, bilgi birikimi.

Anbar (Ambar): İçine erzak ya da eşya konulan sandık veya depo.

Arz etmek: Sunmak.

Lakırdı: Söz, laf.

Keramet: Bir ermişin Allah'ın kendisine lütfettiği güçlerle yaptığı olağanüstü şeyler, mucize.

Aleni: Açık.

Kerem: Cömertlik, iyilik.

İhsan: Bağışlanan şey, iyilik.

Farz: Yapılması gerekli olan, zorunlu şey.

Kadim: Eski, geçmişi uzun zamana dayanan.

Valide: Anne.

Acem: Fars.

Adap: Davranışlarında ahlaka ve usüllere uygun hareket etme, edep ve terbiye.

Caiz: Din ve töre kurallarınca yasaklanmamış olduğu için yapılmasında sakınca görülmeyen.

Vacip: (İslam dinine göre) yapılması gerekli olan.

Ağababa: Büyükbaba, dede.

Muşmula: Muşmula ağacının yenebilen mayhoş ve çekirdekli meyvesi. Dalından koparılıp yenilmeye çalışıldığında ekşiliği insanın yüzünü buruşturduğu için "muşmula surat" tanımı "buruşuk ve çirkin suratlı" anlamında kullanılır

Üvez: Kışın yaprak döken ve gül familyasına ait ağaçlar ve bu ağaçlarda yetişen küçük, yuvarlak, asidik meyve.

Züğürt: Parasız, yoksul.

Mihrap: Güzelliği ya da üstün özellikleri nedeniyle kendisine yönelinen kişi.

İrin: İltihaplanmış bir bölgeden akan koyu kıvamlı, koyu sarı renkli sıvı.

Sünnet: Hz. Muhammed'in müslümanların uyması gereken sözleri ve davranışları, âdetler.

Rastık: Saçları ve kaşları boyamak için sürülen siyah boya.

Biçare: Çaresiz.

Buse: Öpücük.

Cenabet: Pis, kötü, uğursuz anlamlarında bir hakaret sözcüğü.

Bilakis: Aksine.

Güruh: Topluluk.

Laubali: Ciddi ve saygılı olmayan, rahat ve teklifsiz.

Mahiyet: Bir şeyi diğerlerinden ayıran özellikleri, nitelik.

Avurt: Yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümü.

Tevazu: Alçakgönüllülük.

Saadet: Mutluluk.

İstifade: Faydalanma, yararlanma.

Husus: Konu.

Mahluk: Yaratık.

Münasip: Uygun.

Endam: Boy, vücut.

Menetmek: Yasaklamak.

Ziyade: Fazla, çok.

Netice: Sonuç, bir gelişmenin sonunda elde edilen şey.

Emel: Gerçekleşmesi istenen şey, istek, arzu, amaç.

Murat: Erişilmek istenen şey, istek, niyet, amaç.

Fani: Ölümlü, sonu olan.

Mahcubiyet: Utanmış, sıkılmış, mahcup olmuş olma durumu.

Müddet: Süre.

Ezel: Başlangıcı belli olmayan, öncesiz.

Pir: İyice, tam, doğru düzgün.

İspirto: Alkol.

Çakır (çakırkeyif): Yarı sarhoş.

Hikmet: Bilgelik, anlamlı söz.

Maşuk: Âşık olunan kişi.

Vâkıf olmak: Öğrenmek, bilmek, hâkim olmak.

Suret: Dış görünüş, biçim, şekil.

Meyletmek: Gönül vermek, sevmek.

Kâfi: Yeterli.

Tasdik etmek: Doğrulamak, onaylamak.

Çehre: Yüz.

Refâkat: Arkadaşlık, yoldaşlık.

Muhabbet etmek: Sevmek.

Hacet: Gerek.

Peyda etmek: Meydana getirmek, elde etmek.

Kavis: Yay biçiminde, eğri şey.

Maharetli: Becerikli, hünerli.

Nazar: Bakış, görme.

Kudret: G  .

Irz: Namus.

Hovarda:  apkın.

 ffetli: Namuslu.

Metanet: K  t l kler karşısında dayanma gücü, sağlamlık.

 c bet etmek: Bir daveti ya da isteği kabul etme, ona uyma.

Levha: Görünüş, manzara.

Muhterem: Saygıdeğer.

Müdafaa: Savunma.

şehvani: şehvetle ilgili, şehvetli.

Maddeten: Madde ve cisim olarak, gözle görülür şekilde. M nen karşıtı.

 l : En yüce, en iyi.

Vasıf: Nitelik.

Rivayet etmek: Anlatmak.

Nur: Işık.

Vücut vermek: Gerçekleştirmek, yaratmak.

Sem v : Gökyüzüyle ilgili.

Tesir: Etki, g  .

 ftihar: Gurur,  v nme.

Ekseriya: Genellikle.

Kaytan: İpek veya pamuktan yapılmış ince ip.

Billur: Çok parlak, saydam, duru cam veya bu camdan yapılmış olan.

Azamet: Büyüklük, yücelik.

Vakar: Ağırbaşlılık, ciddiyet, haysiyetli olma durumu.

Yegâne: Eşsiz, tek.

Bertaraf olmak: Yok olmak, ortadan kalkmak.

İhya: Yeni bir güç, umut verme.

Mahzun: Hüzünlü, mutsuz.

Alamet: İşaret, belirti.

Meftunluk: Âşık, vurgun, büyülenmiş derecede tutkun olma durumu.

Kırmak: Bir şeyi uçlarından kesmek, sakal ve bıyık kesmek.

Fetva: Yapılacak bir şeyi onaylama.